

Götabiblioteken 2023

Götabiblioteken 2023 ges ut av
Biblioteksutveckling Östergötland

Redaktör: Lena Udd

Layout: Rolf A Olsson

Ansvarig utgivare: Elisabeth Cserhalmi

Omslagsbild: Matilda Henriksson

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB

ISBN-nummer: 978-91-88151-20-9

GÖTABIBLIOTEKEN I SIFFROR

Götabiblioteken är ett samarbete mellan Biblioteksutveckling Östergötland, de tretton Östgöta kommunerna samt Tranås kommun. Östergötland och Tranås har tillsammans cirka 486 000 invånare.

Här finns:

47 folkbibliotek, varav 31 är filialer/närbibliotek
3 bokbussar

Cirka 270 anställda

Omkring 300 publika datorer

Ett vanligt år har Götabiblioteken nära 3 700 000 fysiska besök på biblioteken. I snitt blir det över 10 000 besök per dag.

Götabiblioteken har:

Över 1 500 000 fysiska titlar att låna

Över 31 000 e-böcker, av dem är drygt 9 000 e-ljudböcker

Cirka 2 500 000 fysiska utlån per år.

Över 87 000 e-böcker laddas ner per år.

Ett flertal databaser och e-tjänster som låntagarna kan använda.

Alex med biografiska fakta och presentationer av över 6 500 skönlitterära författare. Det finns 170 000 sökbara titlar med bokomslag och innehållsbeskrivningar. Utöver detta finns information om litterära priser, filmatiserade böcker och quiz där man kan testa sina litterära kunskaper.

Arkiv digital är för släktforskaren som vill ta del av cirka 88 miljoner färgbilder på kyrkböcker och andra historiska dokument.

Cineasterna där du kan låna strömmande film gratis via bibliotekskortet.

Global Grant är en omfattande databas med information om stipendier och fonder, dit man kan skicka ansökningar för bidrag för olika ändamål. Databasen innehåller 24 000 fonder och donatorer.

Pressreader, med mer än 7 000 tidningar och tidskrifter, som du kan nå omedelbart på vår webbplats eller genom att ladda ner en app. Pressreader erbjuder alla, från den vanlige läsaren till forskaren, material från mer än 120 länder på 60 språk.

Visste du att:

Omkring 9 000 programaktiviteter per år anordnas på de olika Götabiblioteken. Det är författarbesök, teater, musik, sagostunder, föreläsningar, språkcaféer och mycket annat.

Närheten spelar roll

För att bibehålla sin relevans i en värld som ständigt förändras är det avgörande för folkbiblioteken att vara lyhörda, experimentella och utforskande. Med årstidskriften om Götabiblioteken knyter vi ihop säcken om 2023 och visar inspirerande exempel på ovanstående.

Biblioteken är, och ska vara, dynamiska och inkluderande platser som erbjuder något för alla, oavsett ålder eller intresse. Götabiblioteken erbjuder en mångfaldig verksamhet vilket gör dem till värdefulla resurser för såväl den enskilda besökaren som lokalsamhället. Genom att bygga nätverk och skapa samarbetsmöjligheter kan biblioteken fortsätta att vara en viktig resurs för lärande, kunskap och kultur i samhället.

Statistisk kartläggning

Under året som gick blev en statistisk kartläggning om Götabiblioteken klar. Statistiken visar och bekräftar att bland annat närheten till ett bibliotek spelar roll för i vilken utsträckning man kommer bli dess besökare eller inte. Att nå fler är något som biblioteken ständigt arbetar med.

Götabiblioteken 2023 berättar också om bibliotekens egna lärande. Här finns ett tydligt fokus på att kontinuerligt lära sig, leda och framför allt ta med den kunskapen för att skapa en öppen plats för möten och utbyte av idéer, och för att bidra till detsamma för sina besökare och användare.

Samtidigt som biblioteken omfamnar modern teknik och innovation, som inte minst VR-teknik, artificiell intelligens (AI) och andra digitala verktyg, värdesätter man mötet med sina besökare högt.

Att närma sig AI

Stannar man upp och funderar kring den ökande användningen av AI så står biblioteken också inför utmaningen att hantera dess roll och betydelse i samhället och den egna verksamheten. AI-tekniken erbjuder möjligheter för folkbiblioteken att förbättra sina tjänster och resurser. En väsentlig del är att vara medveten om och aktivt hantera farhågor kring hur AI kommer att påverka samhället och dess invånare. Inte minst när det kommer till källtillit och källkritik men också på vilka sätt den

egna verksamheten kan komma att påverkas. Här har biblioteken en viktig roll att bistå invånaren att greppa och närma sig AI.

Det personliga mötet

För att mildra farhågorna kring AI:s påverkan på biblioteken känns det viktigt att understryka att den mänskliga närvaron fortfarande är avgörande i bibliotekens verksamhet. Bibliotek är möten, med litteratur, idéer och kreativitet.

Biblioteksmedarbetare har färdigheter, erfarenheter och insikter som inte kan ersättas av AI. Så hur står det till med det personliga mötet på plats i biblioteksrummet? Tämligen gott.

Ta del av Götabiblioteken, en plats som är aktuell, inspirerande och tillgängligt för alla.

ELISABETH CSÉRHALMI

Enhetschef Biblioteksutveckling Östergötland

Innehåll

LEDARE	3
Närheten spelar roll	
MERÖPPET	6
Användarna älskar öppna bibliotek	
LÄSER BARNEN BÖCKER?	8
Om barn och ungas läsning	
BOXHOLM	10
Dans kan locka till böckerna	
FINSPÅNG	12
Temaveckor med något för alla	
KINDA	14
En bra start för de minsta	
LINKÖPING	16
De silverhårigas klubb	
LINKÖPING	17
Det startade med Gutenberg	
MJÖLBY	18
Med sikte på barn och unga	
MOTALA	20
Granska källorna med Bamse	
NORRKÖPING	22
Boken får liv med Läskul	
SÖDERKÖPING	24
Vi började skriva i lokaltidningen	
VADSTENA	26
När de lokala författarna tog plats	

VALDEMARSVIK 28
Fikaöppet och möbelkultur

YDRE 30
Bibblan i mitt hjärta

ÅTVIDABERG 32
Rollspel på Bubblan

TRANÅS 34
En verksamhet i förändring

ÖDESHÖG 36
Ett år med digitalt fokus

DIGIGUIDEN 37
Ett nygammalt sätt att lära

UPPSLUKANDE BIBBLAN 38
Så kan bibliotek arbeta med VR

ÄR DET SVÅRT MED POESI? 40
Götabibliotekens litteraturkonferens

STATISTIK 42
Biblioteksanvändning i Östergötland

AI OCH KÄLLKRITIK 44
En utmaning för framtidens bibliotek

GÖTAWEBBEN 46
En tillgång för alla

ENKÄT 47
Vad tycker du är bäst med bibblan

Användarna älskar öppna bibliotek

Ingen har väl missat nyheten om bibliotekets betydelse? Jag tänker på när stadsbiblioteket i Göteborg missade att låsa på Alla helgons dag, och en hel del människor knallade in på bibblan som om det var en vanlig lördag. 442 besökare, över 200 utlån. Ingen vandalism, inget bråk, inga stölder.

Det är ett tydligt exempel på bibliotekets plats i medborgarnas liv – och hjärtan. De som hade gått dit hade inte kollat upp eventuella förändringar i öppettiderna för att det var en röd dag. Några andra av dem kanske hade vägarna förbi, såg att det var folk där, och klev in. Men jag lovar, gemensamt för dem allihop denna underbara lördag i Göteborg, är att de ser biblioteket som en plats som ska vara öppen. Att det också är en plats som de, med rätta, tar för given.

Det är platsen där alla är välkomna. Bibliotek är gratis. Ett rum för föreläsningar, språkcafé, läxhjälp, tidningsläsning och sagostunder. Som platsen där var och en, genom hela livet, kan lära sig mer om vad som helst, och få guidning av biblioteket för att hitta vidare. Eller där besökaren kan möta en (mörk och vacker främling tänkte jag skriva, vilket i och för sig inte är uteslutet) stor läs- eller kulturupplevelse, från en bok, ljudbok eller kanske en barnteater.

Göteborgsepisoden visar också att människor i allmänhet är mycket bättre än sitt rykte. Och biblioteksbesökare, det vet vi som har jobbat på bibliotek, är i allmänhet lite mer mänskliga.

Mer för pengarna

Den som varit med och planerat för att starta meröppet på sitt bibliotek har också lärt sig detta i planeringsprocessen. Det vet jag också av egen erfarenhet: Innan öppnandet finns farhågor om problem med misskötsel, men när det väl rullat i gång visar det sig att det i det stora hela inte blir några stora problem.

I Sverige finns minst 166 bibliotek, eller filialer som erbjuder meröppet till sina låntagare (Biblioteksstatistiken, KB 2022). Ofta genom digital uppläsning av dörr med hjälp av bibliotekskort. Inom Götasamarbetet finns det 14 bibliotek med denna service.

Ett idealiskt meröppet bibliotek ger invånarna mer för pengarna. Alltså, att det finns extra tider att

Göteborgsepisoden är ett exempel på bibliotekets plats i medborgarnas liv – och hjärtan.

använda biblioteket, utöver öppettider med personal på plats. Tidigt på morgonen, sent på kvällen, under storhelgen. Rent kostnadsmässigt är en investering i meröppet också klokt eftersom man får mer användning av lokalerna i tid räknat, hyran ska ju betalas i alla fall.

Kan inte ersätta personal

Men meröppet kan aldrig ersätta ett bemannat bibliotek. Utan den kunniga personalen och med övrigt utbud som erbjuds i lokalen, är biblioteket inte ett riktigt bibliotek.

En annan viktig aspekt är att det i dag bara är den som fyllt 18 år som kan få tillgång till meröppet. Så att slå vakt om barn och ungas rätt till bibliotek hänger också ihop med att bibliotek har öppet med personal så mycket som möjligt, dag och kväll, lördag och söndag.

Visst vore det fint om det blev fler meröppna bibliotek eller filialer bland Götabiblioteken? Om du är en av dem som jobbar på ett Götabibliotek och om ni klurar på om det kanske är läge att försöka få till meröppet hos er, kontakta oss på Biblioteksutveckling. Vi knyter er gärna samman med kloka kollegor. För tips om hur de gick till väga och om bra saker att tänka på.

TEXT: PETER ÅKESSON

FOTO: ERROL TANRIVERDI

Biblioteksutveckling Östergötland

Ett bibliotek är ett rum för föreläsningar, språkcafé, läxhjälp, tidningsläsning, sagostunder och mycket mer. Det är en plats att mötas på, att lära sig saker – att få en stor kulturupplevelse. På biblioteket ryms det mesta.

Läser barnen böcker?

Hur står det till med barn och ungas läsning? Läser barnen böcker över huvud taget? Och hur kommer det att se ut framöver om de inte gör det?

Många vuxna oroar sig över vilka konsekvenser det kommer att få, både för den enskilde individen och för samhället i stort. Debatten tar ny fart särskilt när det kommer en ny PISA-rapport där elevers kunskaper i matematik, naturvetenskap och läsförståelse mäts. Senaste PISA-rapporten kom 2022 och den visade att de svenska resultaten återigen försämrats och nu var nere på 2012 års nivå då Sverige uppnådde sitt hittills sämsta resultat.

Vad beror det minskade läsandet på?

Det finns säkert flera orsaker till att många barn och unga ägnar allt mindre tid åt läsning. En anledning är troligtvis att boken har konkurrens av skärmen och allt som man kan ta del av via den. En annan orsak kan vara att även vuxna ägnar mindre tid åt läsning och att föräldrar i mindre utsträckning, nu än tidigare, läser för sina små barn. Barn saknar läsande förebilder.

Hur kan vi åstadkomma förändring?

Biblioteken har i uppdrag att arbeta läsfrämjande för alla åldrar, men barn och unga är en prioriterad

På Läsfrämjandeinternatet djupdök Götamedarbetarna i barn- och ungdomslitteraturen.

Götabiblioteken hade en egen monter på årets Biblioteks-dagar.

En uppgift på Läsfrämjandeinternatet var att göra egna posters på temat Kulla Gulla.

målgrupp. 2023 fanns det statligt bidrag för folkbibliotek med syfte att höja medarbetarnas kompetens inom det här området. Samtliga Götabibliotek har deltagit i satsningen som kallas Läsfrämjandelyftet. Dels kunde varje bibliotek söka egna pengar, dels fick Biblioteksutveckling Östergötland en pott som skulle nyttjas tillsammans. Det statliga bidraget för Läsfrämjandelyftet finns även under 2024.

Vad har gjorts och vad har vi lärt oss?

Först gjordes en kartläggning över vad som redan gjordes och vad medarbetarna ansåg att de behövde lära sig mer om för att kunna göra ett ännu bättre arbete. Vi hade kontakt med andra bibliotek runt om i landet för att få inspiration och idéer. Många kurser gjorde gemensamt, men varje bibliotek ordnade även egna utbildningsdagar eller studieresor.

Kurser

Läsfrämjande arbete kan göras på så många olika sätt och när det gäller barn- och unga måste man ibland pröva nya. Och inte minst lyssna in vad de unga är intresserade av. Här är några av de sätt som prövades under året:

- Locka till läsning genom spel- och spelifiering
- Rollspel på bibliotek
- Skapa läslust genom AI
- Poesi och skrivande (Sydkustens ordkonstskola från Finland)
- Skapa ett läsfrämjande biblioteksrum
- Booktok – hur kan biblioteken anknyta till det?

Läsfrämjandeinternat

Under ett dygn fördjupade ett antal medarbetare från Götabiblioteken sig i barn och ungdomslitteratur och hur man kan arbeta med den. Till vår hjälp hade vi Maria Nilson, docent vid Linnéuniversitet, Institutionen för Film & Litteratur och litteraturpedagogen Karna Nyström.

Studieresor och konferenser

Många medarbetare från Götabiblioteken deltog i festivalen Litteralund, som är Sveriges största festival för barn- och ungdomslitteratur. Det blev för många en höjdpunkt under året med berikande

Fakta:

Läsfrämjandelyftet är ett uppdrag från regeringen till Kulturrådet. Satsningen bygger på Läsdelegationens bedömning att det behövs en samlad insats kring kompetensutveckling inom läsfrämjande för på de kommunala folkbiblioteken.

Satsningen syftade till att:

- Stärka biblioteksmedarbetarna i deras profession och i rollen som läsfrämjare med särskilt fokus på barns och ungas läsning
- Stärka bibliotekens chefer och medarbetare i att arbeta strategiskt med det läsfrämjande uppdraget

Som en del i Läsfrämjandelyftet utvidgades uppdraget för Kungliga bibliotekets lärandeplattform, Digiteket, till att även omfatta läsfrämjande. Många forskningsartiklar, kurser och enklare tips om hur man kan göra har samlats där och ligger öppet för alla att använda.

samtal mellan författare, förläggare och litteraturvetare.

Många passade också på att ta del av Bokmässans rika utbud och spännande samtal om barn- och ungdomslitteraturen.

Årets Biblioteksdagar, som anordnas av Svensk Biblioteksforening, hölls i Linköping och många deltog även där.

TEXT: INGRID LOELD RASCH

FOTO: LINDA SÄVHAMMAR

Biblioteksutveckling Östergötland

Dans kan locka till böckernas värld

Danssens vecka i Östergötland arrangeras varje år i april, och är ett samarbete mellan Dans i Öst/Region Östergötland och kommunerna. 2023 var tolfte gången för arrangemanget, men första året som Boxholm var med på tåget. I de flesta kommuner sker det i regi av Kulturskolan, studieförbund eller dansskolor/föreningar. Det finns i nuläget inte någon aktiv lokal aktör i Boxholm så därför tog biblioteket initiativ till att det skulle bli dans även i vår kommun.

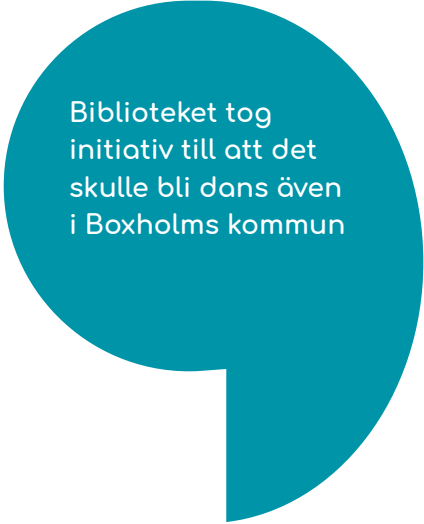
Dansveckan innehåller både professionell scenkonst, amatördans och workshops för alla åldrar och syftet är att sprida kunskap och framförallt dansglädje. Vi fick ihop hela sex programpunkter som alla hölls i bibliotekets (inte särskilt stora) lokaler. För evenemang som riktar sig till barn och unga erhöles visst bidrag, men för övrigt finansierades det av den lilla allmänkulturpotten och kostnadseffektiva inslag. För oss som förstagångsarrangörer var det oerhört värdefullt att samordning och marknadsföring sköttes av Dans i Öst, samt att goda råd och tips gavs.

Dansa en industrihistoria

I Boxholm hade barnbibliotekarien "Dansa en bok" för mindre barn, och förskoleklasser inbjöds till Teater Leos musikaliska teaterföreställning "Flickan med de röda dansskorna". Trots begränsat utrymme och rådande tekniska förutsättningar genomfördes detta till både barnens och skådespelarnas förtjusning.

För lite större barn och unga hölls en workshop i K-pop, och undertecknad höll en prova-på workshop i magdans för vuxna och visade filmsnuttar om olika stilar.

För en mindre avtalslicens kunde vi visa dansfilmen "The source" som är filmad i Alvastra cisterciensklöster och som hade premiär på Bergmanveckan 2022. Nu fick den nypremiär på storduk på Boxholms bibliotek! Boxholm är en gammal bruksort, och därför tänkte vi att "Dansa en industrihistoria" med Åse Wallberg från jazzdanskollektivet M Art Lab skulle passa väl in i utbudet. Det var en föreläsning med livedans och film – om hur scenkonst kan synliggöra historien och koppla till

Biblioteket tog
initiativ till att det
skulle bli dans även
i Boxholms kommun

vår nutid. Sammantaget var det ett proffsigt och varierat utbud som erbjöds kommuninvånarna, men tyvärr kom det väldigt få deltagare förutom på barn-dansföreställningen.

Hör dans verkligen hemma på biblioteket? Ja, precis som att använda och blanda med andra konstformer som teater, musik och film, kan dansen bidra till att gestalta litteratur och locka till böckernas värld. Kan tilläggas att vi förstas hade bokbord med böcker om dans och inköpt lite nya inom genren K-pop!

Samverkan och samsyn

Under året har Språknätverk Boxholm genomförts med projektmedel från Kulturrådet, för att stärka samverkan och nå samsyn mellan biblioteket, barnhälsovården och förskolan. Inom projektet har personal i verksamheterna deltagit i fortbildning om språkutveckling, främst digitala föreläsningar och litteratur, och styr- och referensgrupper har träffats.

I oktober ordnades ett "Öppet hus" på biblioteket riktat till föräldrar med små barn då förskolorna hade studiedag. Det gavs tillfälle att få information av och prata med BVC-sköterskan, logoped och förskolerektor, högläsning för barnen med illustratören och barnboksförfattaren Lisen Adbåge, boktips av barnbibliotekarien, tipspromenad och pysselverkstad för lite äldre barn med församlingspedagogen.

Boxholm satsade under året på dans i olika former men även på projekt om lokalhistoria och språknätverk.

De lokala ICA- och Coophandlarna sponsrade med popcorn, godis och festis, och Folkets Hus bio med gratis biljetter till Gruffalon på biosalongen.

Sägner och myter

Biblioteket ska vara en länk ut till övriga samhället och världen, men även lyfta ortens egen lokalhistoria- och litteratur. På våren gav Klas och Ann-Sofie Johansson ett föredrag om Boxholms historia med fokus på brukshistoria, och det visades även bilder av Föreningen Krafttaget på en utställning. Ann-Sofie berättade också om östgötska dialekter och det var delade meningar om huruvida boxholmska är vacker eller "oedigt ful"...

På hösten underhöll den kände Boxholmsprofilen Johan Birath oss med sägner och myter i Boxholm med omnejd. Om Boxholmsbor kan vara svårlockade till andra program, så är det i alla fall ett säkert kort för publikdeltagande när vi ordnar något med lokalanknytning!

TEXT OCH FOTO: MAJA MARKHOUS
Boxholms bibliotek

Förskoleklasser inbjöds till Teater Leos musikaliska teaterföreställning "Flickan med de röda dansskorna".

Temaveckor med något för alla

Vi har valt att lyfta fram några höjdpunkter från året och koppla dem till Götabibliotekens målbild. "Götabiblioteken sammanför människor ..."

Under året som gått har vi, precis som vi brukar, arrangerat temaveckor med intressanta och varierande genrer och/eller ämnen. Vi ville nå ut till fler varför vi ordnade ett program där vi riktade oss till många olika målgrupper – ett program med något för alla:

Med språket i fokus

I mars hade vi en vecka där språket stod i fokus.

Vi hade två författarmöten med språktema: ett med Sara Lövestam som pratade om "Grejen med svenska språket" och ett med Tove Selvåg Drott, som skrivit en bok om hur det är att leva med stamning.

Vi hade en programpunkt för personer med annat modersmål än svenska som vi kallade för "Träna svenska med korsord". Detta blev en uppstart för ett samarbete med en SFI-klass som sedan kom och hade lättläst bokcirkel på biblioteket.

Vi hade även andra aktiviteter under veckan som kylskåpspoesi, ordgåtor och korsordscafé. För barn hölls sagostunder med ordjakt.

Med odling i centrum

Nästa temavecka hölls i april och då var det odling som stod i centrum med en fotoutställning, ett populärt fröbibliotek och "Odling lätt" för personer med funktionsnedsättningar. Barn i alla åldrar kunde komma och pyssla, dekorera blomkrukor och lyssna på högläsning. Det blev fullt hus när författaren och bloggaren Johannes Wätterbäck (känd från bloggen Farbror Grön) gästade oss och pratade om sina odlingserfarenheter och om att odla kallt.

Serieveckan

Under serieveckan vi hade i oktober höll serietecknaren Jonatan Rosén i en workshop som lockade dels barn och ungdomar dels vuxna som ville testa på att teckna serier.

Vi hade utställningar och tipspromenader för barn med jubilarerna Kalle Anka och Bamse och för barn på förskolan hölls Bamse-sagostunder.

För att marknadsföra serieveckan placerades diverse seriefigurer ut i centrum, här ser vi Tintin och Milou!

Den vuxna besökaren kunde titta på en golvutställning med en tidsaxel över seriernas historia. Ungdomar fick komma och göra olika uppdrag som till exempel att rita en egen serie utifrån mallar vi tagit fram. Serieveckan ledde även till ett fortgående samarbete med en gymnasieklass i motivationshövande bild.

Teknikkurs med Digiguider ... möjliggör och tillgängliggör digital användning för alla.

Under hösten samarbetade vi med kommunens digitala lots där vi erbjöd teknikkurser för nybörjare. Med hjälp av tjänsten DigiGuiden blev det lätt att ta fram material och ha en plan att utgå från vid varje tillfälle. Vi använde 1–3 guider per tillfälle och det

blev sex träffar. Deltagarna uppskattade innehållet i kursen väldigt mycket och vill gärna ha fler träffar, vilket är ett bra betyg enligt oss!

Barnavdelningen ... gör kunskap levande, väcker fantasi..."

2023 var året då vi nyinvigde vår barnavdelning. Barnavdelningen är tänkt att fungera som ett inspirerande nav för olika aktiviteter och har ett genomgående tema med inspiration från lokal flora och fauna samt följer årets växlingar från vår till vinter.

På barnavdelningen har ett antal små djur flyttat in som kommer att vara en del i vår programverksamhet framöver. Vi kommer att använda dem på olika sätt i teman eller andra aktuella händelser. Vi är stolta över vår nya barnavdelning och ser fram emot att hitta sätt att använda den i verksamheten på ett lekfullt och lärande sätt!

Skrivarkurs för ungdomar ... främjar utbyte av tankar, kreativitet, idéer, dialog och skapa möjligheter för människor."

Under våren startade vi en skrivarkurs för ungdomar med målet att inspirera fler unga till att vilja och våga skriva! Vi har under kursens gång fått besök av tre fantastiska författare: Anna Ahlund, Anna Hellerstedt och nu senast av Lovisa Wistrand. Vid nästa kurstillfälle besöks vi, enligt ungdomarnas önskan, av Jenny Jägerfeld. Ett par av Jennys böcker har adapterats till film och serier. Just detta, när bok blir till film, har visat sig intressera deltagarna. Att locka ungdomar till biblioteket är inte alltid det lättaste. Vi insåg snabbt att ungdomarnas förslag och intressen var det som skulle få styra var skrivarkursen tog vägen. Detta har resulterat i ett fint samarbete mellan oss på biblioteket och deltagarna i kursen.

TEXT: ELIN NILSSON, CLARA NYSTRÖM,
LOVISA PIRSLIN OCH TINA SJÖBERG
FOTO: LOVISA PIRSLIN
Finspångs bibliotek

På barnavdelningen har ett antal små djur flyttat in.

Clara och vår praktikant Maja läste under invigningen högt ur "En natt på insekshotellet".

Krakel Spektakel, Kusun och Vitamin träffar förskolebarnen i kommunen.

En bra start för de minsta

Precis som flera av länets övriga kommuner har biblioteken i Kinda, i samarbete med förskolor och barnhälsovård och med stöd av Kulturrådet, börjat en särskild satsning på att främja språkutveckling genom att uppmuntra till att prata, läsa, sjunga, rimma och ramsa med barn som är 0-3 år. Även om barnen alltid har en central roll i bibliotekets verksamhet så har det nu varit möjligt att fokusera särskilt på de allra minsta.

Att få möta familjerna och barnen tidigt i livet och få betona vikten av språkliga aktiviteter och belysa föräldrarnas betydelsefulla roll känns både viktigt och roligt.

Arbetet med Bokstart har varit förlagt både till biblioteken och andra platser, som förskolor, familjecentraler och familjernas hem. Varje måndagsförmiddag har barn under ett år och deras föräldrar

välkomnats till biblioteket på det vi kallar Babybibbla.

Förundran över bebisreaktioner

På Babybibblan har vi läst böcker, sjungit sånger och ramsat. Det har varit häftigt att se bebisarnas reaktioner när just deras favoritsång eller ramsa kommer. Även föräldrarnas ibland överraskade förundran över barnens respons har varit roligt att se. Efter Babybibblan har flera familjer stannat kvar och umgåtts, lånat böcker och vi har pratat om läsvanor, språkutveckling och annat.

En annan stor del av Bokstart i Kinda har bestått av sagostunder för de något äldre, men ändå små, barnen på förskolornas mindre-avdelningar. Sagostunderna har ägt rum både på biblioteken och på förskolorna. Även på sagostunderna har bokläsning

varvats med sånger och ramsor. Varje sagostund brukar ha ett särskilt tema och läsningen förstärks med rekvisita av olika slag. Samarbetet med förskolorna har även tagit sig uttryck i bland annat medverkan på föräldramöten och arbetsplatsträffar där vi från biblioteket har fått informera om Bokstart och det som Bokstart innebär.

Värdefullt med kultur

Under två höstveckor gjorde vi besök på kommunens förskolor i skepnad av Krakel Spektakel, Kusun och Vitamin. Med sång, musik och teater lyfte vi Lennart Hellsings sånger och rim som en del av barnboksveckorna. Barnen på förskolorna fick följa med på trädgårdsmaskerad, segla iväg i galoscher, träffa dansande gurkor och mycket annat. Efter sammanlagt 16 föreställningar hade vi fått träffa de flesta förskolebarnen och vi fick flera bevis på det värdefulla för barnen av att få vara med om en kulturupplevelse.

En central del av Bokstartsarbetet nationellt är hembesök, vilket vi i Kinda äntligen kunde börja med under hösten. Med hjälp av kontakt genom barnhälsovården har familjer med barn som är sex månader på en av orterna i kommunen erbjudits besök av biblioteket och Bokstart. Under hembesöken informerar vi och samtalar om läsning och andra språkliga aktiviteter och uppmuntrar familjerna till att börja läsa tidigt för sina barn. Vi bjuder in till biblioteket, delar ut material och framför allt gåvoböcker. Böckerna är utvalda för att passa åldern och brukar uppskattas av både barn och föräldrar. Under besöket visar vi även hur man kan läsa för sitt barn genom att använda olika röster, gester, pauser med mera.

Lustfyllt och uppskattat

Utöver detta har året med Bokstart även inneburit bland annat teaterföreställning för de minsta, babydisco och särskilda sommaraktiviteter för familjer med små barn. Arbetet med Bokstart har varit inspirerande, lustfyllt och uppskattat och vi ser fram emot att få fortsätta även under 2024..

TEXT: MAJA-LENA HASO

FOTO: MATILDA HENRIKSSON OCH MAJA-LENA HASO
Kinda bibliotek

Sagofen Isadora med föreställningen "Jag går upp".

Det har varit möjligt att fokusera särskilt på de allra minsta.

Torsten Nilsson från Flygvapenmuseum visar bilder ur muséets samlingar.

De silverhårigas klubb

Det kom in önskemål från låntagare i Malmslätt om någon slags aktivitet och samvaro för pensionärer för att motverka ensamhet. Då tänkte jag att vi kan göra något liknande som i Parma, Italien, dit jag fick åka på en studieresa i maj 2022. Där finns "Argento Vivo", som betyder De silverhårigas klubb. Vi började då leta samarbetspartners för detta.

En första planeringsträff hölls under hösten 2022 med Flygvapenmuseums bibliotekarie, Kärna Hembygdsförenings ordförande, PRO Kärnas ordförande, Resurspoolens ordförande, MAIK-gubbarnas ordförande samt en entusiastisk pensionär som är deltagare i en av våra bokcirkelgrupper. Därefter har vi ordnat en planeringsträff varje termin för kommande program. Lånekort på biblioteket är det enda som krävs för medlemskap i klubben. Vi avslutar med gemensam fika som är gratis. Om något tillfälle blir inställt ordnar vi frågesport istället.

Sammanfattning och slutsatser

Vårens program började i januari med Hans Nilsson som berättade om och visade bilder ur boken Malmslätt - rätt och slätt. Därefter fortsatte vi med följande teman: Arkeologi och de första östgötarna. Musik med Bengt Åkerfors. Brottsofferjouren. Torsten Nilsson från Flygvapenmuseum visade bilder av ett urval av deras samlingar.

Vi avslutade våren med f.d. museiarbetare Pär Hallinder som berättade om vikten av att dokumentera vår historia.

Det har varit mellan 12 och 35 deltagare på varje tillfälle. Under hösten har vi bland annat haft tema dansorkestrar med kamratföreningen Musik i Linköping samt tema sport med representanter från MAIK-gubbarna och Östergötlands idrottshistoriska sällskap. Våren 2024 inleddes med tema folkmusik. Därefter blir det tema flyg, natur, hälsa, litteratur samt en avslutande vandring och fika i hembygdsgårdens trädgård.

Sammanfattning och slutsatser av projekt klubb 65+

- Nya samarbetspartners för biblioteket.
- Nya besökare och låntagare som hittar till biblioteket.
- Fikastunden efteråt leder till trevlig samvaro och nya vänner.
- Kännedom om lokalsamhället för bibliotekspersonalen.
- Bra att ha: fällstolar och bärbar högtalare och mikrofon samt projektor. Kollegor som hjälper till att möblera om.

TEXT OCH FOTO: LINDA SALOMONSSON
Malmslätts bibliotek.

Det startade med Gutenberg

Under hösten har Stiftsbiblioteket vid Linköpings stadsbibliotek haft en bokhistorisk cirkel. Vid fyra tillfällen har fem till sex personer träffats under ledning av bibliotekarie Katarina Johansson för att följa bokens historia genom exempel ur Stiftsbibliotekets samlingar. Det enda inträdeskravet för cirkeln har varit ett intresse för boken och dess historia.

1500-talets medierevolution

Bokhistoria är ett ämne som fokuserar mer på boken som artefakt och inte lika mycket på textens innehåll. Tekniken att med typsnitt trycka en bok fullbordades av Johann Gutenberg i Mainz på 1450-talet.

För att få en uppfattning om hur det förhöll sig vid den tiden läste vi Gutenberggalaxens nova av Nina Burton. Genom Erasmus av Rotterdam får vi följa 1500-talets medierevolution och hans kontakter med boktryckare och bokhandlare, men också med tidens makthavare och deras påverkan på tidens bokutgivning. Flera av boktryckarna som nämns i boken finns representerade i stiftsbibliotekets samlingar och deltagarna i bokcirkeln fick också möjlighet att

själva välja och berätta om en boktryckare och sedan tittade vi på exempel ur samlingarna.

En av deltagarna berättade om Elsa Fougst, en framgångsrik svensk kvinnlig boktryckare på 1700-talet.

Planer på fortsatta studier

Vi fördjupade oss även i papprets utveckling och tittade på olika vattenmärken.

Vidare tittade vi på fina bokband, bokillustrationer och de olika grafiska tekniker man använde vid tillverkningen av illustrationer genom tiderna, såsom träsnitt, kopparstick, xylografi med mera.

Boktips, artiklar, intressanta webbplatser, och filmer på Youtube kompletterade cirkeln.

Slutligen, en deltagare tyckte att det var fantastiskt att få hålla en bok som Gustav II Adolf fick under 30-åriga kriget. Hon berättade att hon bestämt sig för att söka kursen i bokhistoria vid Lunds universitet.

TEXT OCH FOTO: KATARINA JOHANSSON

Linköpings stadsbibliotek

Bokhistoria är ett ämne som fokuserar mer på boken som artefakt och inte lika mycket på textens innehåll. Tekniken att med typsnitt trycka en bok fullbordades av Johann Gutenberg i Mainz på 1450-talet.

Med sikte på barn och unga

Under våren 2023 fortsatte projektet Bubblan som startade året innan. Bakgrunden till projektet var dels att barn och unga är en av bibliotekens prioriterade grupper – som kanske inte riktigt hittat tillbaka efter pandemiårens restriktioner – dels pensionsavgångar och nyrekryteringar som förde med sig ett behov av nystart för barnverksamheten och Tvärgrupp barn.

Ett av syftena var att göra lokalerna mer attraktiva och tillgängliga för barn och unga. Ett annat att skapa relationer med målgruppen för att ta reda på vad de vill göra på biblioteken och ett tredje att arbetsgruppen (Tvärgruppen) skulle få tid att lära känna varandra och formera sig som grupp.

Handlingsplanen för barnverksamheten skulle uppdateras och ett årshjul skulle skapas för att få överblick över aktiviteterna under året. För att kunna arbeta fokuserat med projektet hade barnbibliotekarierna avsatt tid en dag i veckan.

Fördelen med Götabiblioteken

Projektledaren, anställd på halvtid, började med att försöka ta reda på vad gruppen ville med det ganska löst formulerade projektet. Gruppen kom fram till att studiebesök var ett bra sätt att ta reda på mer om vad andra gör på sina bibliotek och vi startade en rundresa i närområdet.

Toppen att vara Götabiblioteken, en gemensam organisation, vid sådana aktiviteter!

Vi besökte Vadstena, Tranås, Motala, Ödeshög, Ydre, Berga bibliotek, Linköpings huvudbibliotek och Norrköpings huvudbibliotek. Överallt blev vi välkomnade med öppna armar och vi tog tillfället i akt att erbjuda besök på Mjölby bibliotek.

Det var verkligen lärorikt att se alla olika slags bibliotekslokaler, kreativa lösningar, aktiviteter och entusiastisk bibliotekspersonal.

Hur lika men ändå olika Götas bibliotek är. Vi hade förstås gärna besökt alla biblioteken i Göta, men kanske en annan gång ...

Vi fortsatte vårt gemensamma fortbildnings- och formeringsarbete genom att besöka Barnkultursymposium, årets tema och rubrik var Känslor i barnkulturen – konsten att beröra. Ett gyllene tillfälle att lyfta blicken och få kunskap om vad som händer i

Fenomenmagasinet var på två uppskattade besök med sina ormar och kräldjur.

barnkulturforskningen, men även till mer informellt umgänge.

Författare och kräldjur

De aktiviteter för barn och unga som sedan hölls inom projektets ramar var författarbesök av Sarah Sheppard, Torsten Bengtsson och Linnéa Krylén. Tecknarworkshop med illustratören och serietecknaren Henrik Jonsson. Fenomenmagasinet från Gamla Linköping var på två uppskattade besök med sina ormar och kräldjur, vid båda tillfällena var det fullt hus. Ett par lördagar besökte olika yrkesföreträdare biblioteket, bland annat en sjuksköterska och en tunnelbaneförare. Under sportlovet var det Zumba på biblioteket och ett föredrag om hälsa och skönhet för ungdomar.

För att förkovra oss ytterligare hade vi en heldag med all personal och Fabula storytelling, som höll i en berättarworkshop. Väldigt roligt och inspirerande att få släppa fram vårt muntliga berättande. Ett par

Hela Tvärgruppsgruppen på Barnkultursymposium, Stockholms universitet.

av barnbibliotekarierna har gått en kurs i barnyoga, för att utveckla sagoyogan. Tillsammans med samordnaren av barnrättsarbetet i Mjölby kommun hade vi en dag om barnkonventionen, där hela personalgruppen deltog. All personal fick även en heldag om planering med Lise Hellström, författare till Lises lettering 2018 och Lises planering 2019.

Givande projekt

Den fysiska miljön på ett av biblioteken fräschades barnavdelningen upp med några nya möbler och mattor, på ett annat målades några väggar om. VR-glasögon har köpts in.

Avslutningsvis tog vi bussen till bokmässan och

var där under två dagar, varav fredagen med seminariekort, så att var och en kunde välja intressanta och relevanta föredrag. Som vanligt var det både förvirrande och inspirerande, några punkter som vi tog del av var EPA bookclub, Samtycke nu!, hästböcker och Gröna biblioteket.

Det var ett brett och spretigt projekt, men väldigt roligt och givande. Verkligen ett tillfälle att passa på att göra det där lilla extra och ha tid till informella samtal under resor och gemensamma måltider.

TEXT: ANNA SEVERIN

FOTO: EMELIA SUNDBLAD

Mjölby bibliotek

Granska källorna med Bamse

Som första bibliotek i Sverige fick Motala bibliotek möjlighet att ha den interaktiva utställningen Bamse källspanare under sju veckor i oktober 2023. Utställningen riktar sig till barn från förskoleklass till årskurs 3.

Bamse källspanare är ett samarbete mellan Arbetets museum, Story House Egmont och Biblioteksutveckling Östergötland med stöd från Svenska Postkodstiftelsen.

Utställningen görs som en större satsning från Arbetets museum kring demokrati och källkritik. den handlar om Bamse som har hamnat i oväntat trubbel genom falska anklagelser om ett bankrån. Besökarna får tillsammans med Bamses barn, Teddy, Nalle-Maja och Brum ta sig an rollen som källspanare för att ta reda på sanningen. Uppdraget är att lösa mysteriet om vem som sprider elaka rykten om Bamse och rentvå honom från anklagelserna.

Ifrågasätta och utvärdera

Besökarna ska genom att undersöka bevis och ställa frågor om Vem, Vad och Varför utforska källors ur-

Bamse har hamnat i trubbel genom falska anklagelser om ett bankrån.

sprung och lära sig grunderna i källkritik. Genom att väva in källkritik i berättelsen om Bamse betonas hur viktigt det är att vara medveten om var information kommer ifrån och hur den sprids. Besökarna uppmanas att ifrågasätta och utvärdera källor för att skilja sant från falskt.

Den 10 oktober invigdes utställningen på Motala huvudbibliotek med hjälp av klass 2 från Norra

Emelie Ekholm på Motala DigidelCenter premiärvisade utställningen för klass 2 från Norra skolan, som invigde det hela.

skolan. Klassen fick också en premiärvisning av utställningen med Emelie Ekholm som jobbar på Motala DigidelCenter.

Under de veckor som utställningen var på huvudbiblioteket hade skolklasser möjlighet att boka en guddad visning av utställningen med personal från Motala bibliotek. Till utställningen följde lärarhandledningar och material, så att pedagoger kunde jobba med källkritik före och efter klassens besök. Sammanlagt var det 148 barn och 22 vuxna som besökte utställningen genom klassvisningarna.

Även för allmänheten

Utöver klassvisningar har även de som besökte biblioteket på fritiden kunnat uppleva utställningen under de veckor den fanns på plats. Under bibliotekets digitala familjelördag var det också visningar för allmänheten. Det är svårt att säga exakt hur många som såg den under de veckor utställningen besökte biblioteket men varje dag såg personalen besökare i alla åldrar som gick runt och tittade på den. Det var en del arbete att få hit utställningen

och personalen som höll i visningarna upplevde det först lite skrämmande när de såg hur mycket material det var, men på det hela blev det en lärande upplevelse även för dem.

Positiva reaktioner

Vi har haft många positiva reaktioner från besökare, pedagoger och elever. Besökare (vuxna) har uttryckt hur viktigt ämnet är och att det är positivt att det görs så att det är lätt att ta till sig, oavsett om man är barn eller vuxen. Pedagoger har även uppskattat att det funnits lärmaterial. Flera besökare och pedagoger har framfört att de hoppas vi kan ta in något liknande i framtiden och kanske till äldre barn och unga. Barnen har verkligen älskat att ha Bamse här på biblioteket och personalen har uppskattat att ha sällskap av den stora kramgoa Bamse i informationsdisken.

TEXT OCH FOTO: JOHANNA HAGELIN

FOTO: SUSSIE SLOTTER.

Motala bibliotek

I berättelsen om Bamse betonas hur viktigt det är att ta redan på var information kommer från och hur den sprids.

Malin Wallander presenterar aktuella böcker. FOTO: CHRISTIAN BODIN

ILL: MALIN WALLANDER

Boken får liv med Läskul

När Hageby bibliotek provade nya former att nå ut till barnfamiljer blev resultatet över förväntan. En lässatsning som involverar dramatiserad högläsning – där barn och deras vuxna tillsammans gestaltar berättelsen – visade sig bli populär redan från början.

Sedan februari 2023 har biblioteket arrangerat Läskulträffar i närliggande bostadsområdet Navestad, och gästats av cirka 30 personer varje tillfälle. Nu finns vi även i området Marielund med samma koncept. Familjer bjuds in för att en gång i veckan mötas och gemensamt ta del av en uppläsning där de själva får medverka och göra berättelsen till sin.

För både vana och ovana läsare

Formatet är uppbyggt för att passa såväl vana som ovana läsare och för personer med eller utan svenska som modersmål. Det är gratis och kräver ingen föranmälan. De äldre barnen, från fem år och uppåt, deltar i Läskuls dramatiserade högläsning medan de yngsta barnen deltar i Bokstart där de sjunger, läser och ramsar. Läsningen efterföljs av en kreativ workshop där bokens tema bearbetas i olika format, till exempel genom improvisationsteater, konst, samtal eller lek.

En betydande faktor till populariteten är att Läskul

“Det bästa med
Läskul är att lösa
tillsammans med
mina kompisar.” /
Nour Sojer 5 år

bygger vidare på Bokstarts tidigare arbete i området. De personliga kontakter och förtroende som Bokstart byggt upp sedan 2019 med hembesök och närvaro på öppna förskolan har lagt en god grund för att nå ut till familjerna. En del av personalen är också arabisktalande, vilket underlättat kommunikationen med många familjer och bidragit till att skapa förtroende och trygghet.

Projektet har realiserats i samverkan med Svenska kyrkan i Navestad och Hyresbostäder i Marielund, som båda upplåtit sina lokaler och hjälpt till att nå ut till boende i områdena.

De äldre barnen, från fem år och uppåt, deltar i dramatiserad högläsning med bland andra "Viktor Örn".

FOTO: HANNA KARLSSON

Under året har vi arrangerat 76 läskulträffar och haft cirka 2 100 besök. Merparten, ungefär 1 500 besök, har gjorts på veckoträffarna i Navestad och Marielund. Utöver det har vi arrangerat Läskul på biblioteket på lovet, besökt andra filialer, skolor och familjedagar med ytterligare över 600 besök. TV, tidningar och radio har rapporterat om Läskul och flera lokala politiker har intresserat sig för arbetet. Kollegor, både i Norrköping och i övriga Östergötland, har visat intresse för metoden.

Tack till Läsfrämjarinstitutet!

Som med alla geniala koncept har vi inte kommit på metoden själva. Läsfrämjarinstitutet, LFI, är inspiratör till projektet. Det är deras metod och koncept vi använder oss av. Att varje barn ska ha ordets makt och en arena att agera på är en målsättning vi delar. Därför arbetar vi, liksom LFI, främst i socio-ekonomiskt utsatta områden.

I Navestad, där satsningen började, har 32 procent av befolkningen förgymnasial utbildning som högsta nivå, jämfört med 13,5 procent i Norrköping totalt. Det är också en betydligt högre andel som är födda utanför Norden, och många föräldrar har begränsade kunskaper i svenska.

Läskul sker alltid på svenska, men vill lyfta och

Faktaruta

Läsfrämjarinstitutet startade som ett initiativ i Assyriska föreningen sommaren 2015. Organisationen har som ändamål att bedriva läs-, litteratur- och kulturfrämjande verksamhet för barn och deras vuxna. Syftet är att stärka demokratin och öka integrationen och delaktigheten i samhället. Man är även en opinionsbildande aktör i frågor som rör läsfrämjande, flerspråkighet, integration och demokrati.

Bokstart är en nationell satsning som vänder sig till föräldrar och vuxna i små barns (0-3 år) närhet, med syfte att tidigt stimulera språkutveckling. Föräldrar uppmuntras att prata, läsa, sjunga, rimma och ramsa med barnet. På så sätt utvecklas barnets språk och läsintresse. Bokstart bygger på samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola som alla har ett uppdrag att arbeta med små barns språkutveckling.

uppmuntra flerspråkigheten genom att exempelvis ta in utländska låneord och namn. Vi eftersträvar en bredd i författare och teman, så att balansen mellan litteraturens förmåga att öppna nya världar och att representera läsaren upprätthålls.

Långsiktig satsning

Hageby bibliotek har kunnat realisera den här satsningen tack vare Kulturrådets bidrag Stärkta bibliotek. Med dessa medel har vi anställt dramapedagoger och köpt in böcker och material. Vi arbetar löpande för en långsiktig etablering och kommer färdigställa en metodbank med manus och förslag på workshops som alla inom Götabiblioteken kan ta del av.

Vi i Läskul delar gärna med oss av erfarenheter och material till de som är intresserade. Våren 2024 erbjuder vi en utbildning genom Götabiblioteken för de som vill lära sig mer om metoden. Håll utkik på Biblioteksutveckling Östergötland för mer information.

TEXT: LINA-LOTTA DAVID OCH MALIN WALLANDER
Hageby bibliotek

Vi började skriva i lokaltidningen

Det var januari 2023 och vi hade satt oss ner för att planera. Så som man gör ibland, på bibliotek. Vi pratade om nya vägar att nå ut. Nya sätt att påminna Söderköpingsborna om att biblioteket finns, både de som glömt bort oss men också de som aldrig hittat hit.

"Söderköpings-Posten!", var det någon som sa, jag minns inte längre vem. Det kan ha varit Jonas eller Marie eller kanske Ingrid eller Karolina, eller jag själv. "Den läser alla. Vi kan börja skriva där!"

"Vi skriver ju redan där", var det någon annan som sa, och det var ju sant, för det gjorde vi. Ibland, oftast inför jul eller sommarsemester, klurade vi ut och skrev ihop boktips som alla Söderköpings-Posten-läsare sedan (förhoppningsvis) saxade ut och noggrant fäste på sina kylskåp med färgglada magneter. Fast inte i varje nummer.

Om biblioteket i tidningens alla nummer

Det skulle vi göra nu, var förslaget. I alla kommande tidningsnummer 2023 skulle biblioteket finnas med.

"En krönika, eller kolumn", sa någon.

"Kanske lite humoristisk", sa någon annan.

"Mysig och informativ, men inte för prätig", sa en tredje.

"Personlig men inte privat", sa en fjärde.

För den som inte känner till Söderköpings-Posten, härefter förkortad SP, kan det vara på sin plats med en liten presentation. SP är en lokal tidning med långa anor. Tidningens ledord är positiv, personlig och lokal och tidningen distribueras till samtliga hushåll i Söderköping, Valdemarsvik och Vikbo-landet men delas också ut via tidningsställ bland annat i Norrköping. Kort sagt – ett forum med stort spridningsområde.

Stinsenmurvlarna gör entré

En av oss tog på sig uppgiften att kontakta tidningen för att kolla om intresse fanns även från deras sida att låta biblioteket ta lite mer plats. Det dröjde inte länge innan vi fick svar. "Absolut, det tycker vi vore jättetrevligt!" 2 350 tecken inklusive blanksteg fick vi och temat var "kolumn med boktips och tankar kring läsning".

Ett möte planerades in under rubriken "Redak-

Temat var
"Kolumn med
boktips och tankar
kring läsning".

tionsmöte för Stinsenmurvlarna" och så sågs vi åter för att slå ihop våra kloka huvuden. Den här gången med lite mer darr i knäna. Vad hade vi egentligen gett oss in på? Hade vi tagit oss vatten över huvudet? Skulle vi fem bli riktiga krönikörer?

Jo, men se det skulle vi! Och snart skulle det ske också. Första deadline låg bara några veckor bort och 2 350 tecken skulle produceras. Helst på ett humoristiskt, personligt, informativt och mysigt, men inte för prätigt sätt. Jonas erbjöd sig modigt att vara den första att fatta pennan och därpå följande sex deadlines fördelades mellan oss övriga. En fotosession bokades in för plåtning av lämpliga porträttbilder och sedan var vi igång!

Hur blev det?

Ett år och 16450 tecken senare blickar vi tillbaka. Hur gick det? Vilken respons har vi fått?

Sammantaget är vi väldigt nöjda. Jag tror jag talar för oss alla om jag säger att krönikeförfattandet har varit ett trevligt och inte alltför betungande inslag i arbetet. Vi har skrivit om vad som händer bakom kulisserna på biblioteket, om den utrotningsshotade (?) arten unga bokslukare, om läsning som träningsform, om listorna med olästa böcker vi alla bär runt på – fysiskt eller inuti våra huvuden, om julböckernas hemlighetsfulla existens och mycket mer. Responsen från våra besökare har också varit god. Böckerna vi tipsat om har efterfrågats och lånats.

Karolina Nilsson var en av biblioteksmurvlarna som gav sig in i hetluften.

Listor med egna boktips har lämnats in och krönikorna kommenterats. Kort sagt – vi märker att man läser det vi skriver. Och det är kul!

Tidningen vill ha mer

Ska vi då fortsätta även nästa år? Ja, men det ska vi! Glädjande nog är tidningen av samma åsikt, de ser gärna att vi fortsätter med våra "trevliga krönikor med bra läsvärde för våra läsare".

Och idéer råder det ingen brist på – det dagliga biblioteksarbetet är ju en outtömlig källa när det

kommer till intressanta och aktuella ämnen att skriva om, gärna med ett stänk humor.

Den stora utmaningen har faktiskt varit att hålla sig till de tilldelade 2 350 tecknen. Det blir snabbt och fort alldeles för långt. Att skära ner och strypa åt har med andra ord ingått i arbetet – alldeles i enlighet med tidens anda.

TEXT OCH FOTO: MARIE ERIKSSON

Söderköpings bibliotek

När de lokala författarna tog plats

Ar 2023 var året då lokala författare tog plats på Vadstena bibliotek. Under hösten arrangerades bibliotekets första författarmässa med lokala författare och bibliotekets nyrenoverade skönlitteraturavdelning namngavs efter den lokala författaren Marcus Jarl.

Efter att bibliotekets barnavdelning och den så kallade Pelarsalen renoverats under de senaste åren var det dags för bibliotekets skönlitterära avdelning att få en ansiktslyftning med nya färger, hyllor och fåtöljer. Rummet, som inhyser skönlitteraturavdelningen, har gått under det relativt blygsamma och lite tråkiga namnet "Tysta rummet".

Marcus Jarlsalen

Det finns en tradition att döpa offentliga byggnader och rum efter historiska personer, många gånger författare.

Vadstena är en stad med ett stort historiefokus där många historiska personligheter finns representerade i offentliga miljöer. Biblioteket ville därför lyfta fram en nu levande personlighet som kan vara en förebild, inte minst för yngre Vadstenabor.

Valet av namn på det nyrenoverade rummet föll därför på Marcus Jarl som är uppvuxen i Vadstena och är en etablerad författare som har skrivit flera prisade och uppskattade relationsromaner.

Biblioteket smygstartade firandet av den nya salen i juni genom ett läsprojekt där Vadstenaborna uppmanades att läsa en bok av Marcus Jarl under sommaren, vilket sedan avslutades med en öppen bokcirkel med två av hans romaner. Projektet fick ett väldigt stort gensvar och Marcus Jarls böcker Där du en gång gick och Dina färger var blå toppar listan över lästa vuxenböcker på Vadstena bibliotek 2023. Marcus Jarl är också den mest lästa författaren för vuxna på Vadstena bibliotek 2023.

Välbesökt invigning

Under invigningen av salen fanns Marcus Jarl själv på plats för att berätta om Vadstena biblioteks betydelse för hans utveckling som författare, men också hur biblioteket fungerat som en trygg plats där han som ung HBTQ-person kunde vara sig själv och genom böckerna upptäcka en värld utanför Vadstena.

Biblioteket ville lyfta fram en person som kan vara en förebild för yngre Vadstenabor.

En berättelse som rörde många till tårar. Det var en mycket välbesökt invigning där kommunens kultur- och fritidschef Hanna Wihlborg fanns på plats för att hålla tal. Marcus Jarl deltog också i ett uppskattat författarsamtal med bibliotekets Mia Hallonsten.

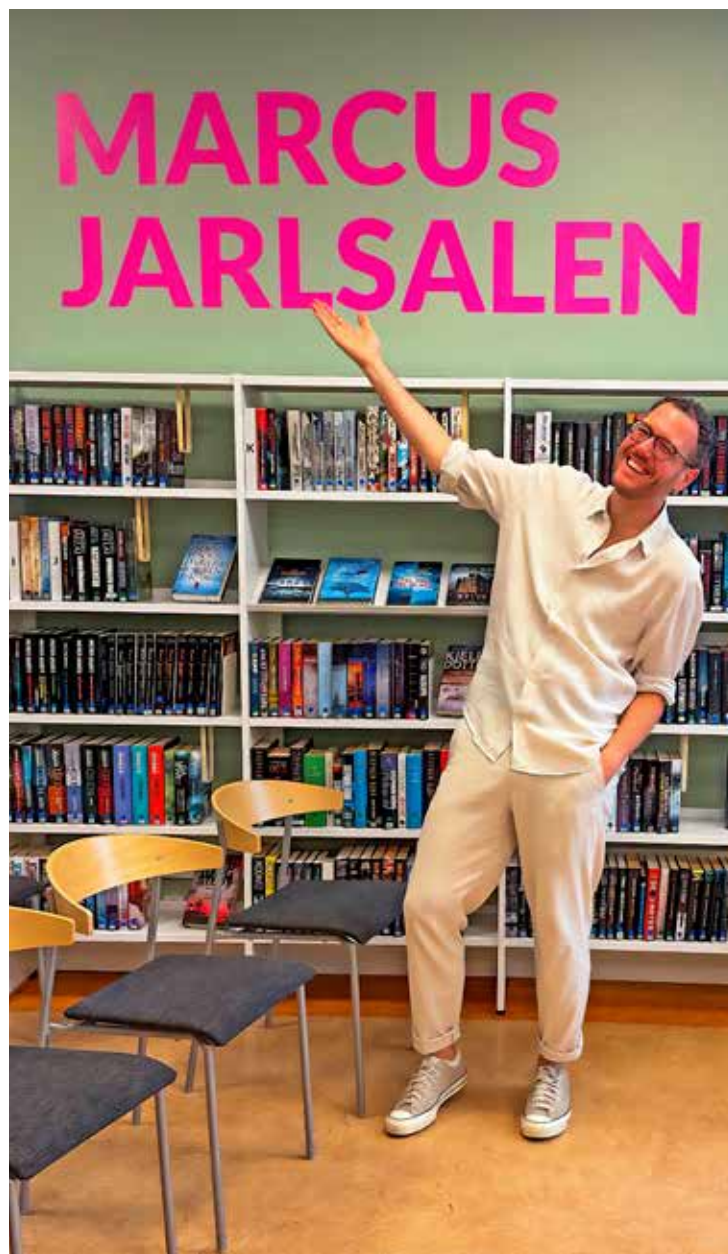
Lokal författarmässa

Under hösten fortsatte bibliotekets fokus på lokala författare i och med författarmässan som arrangerades för första gången. Författare med lokal anknytning, både författare boende eller bördiga från Vadstena och författare som skrivit om Vadstena var välkomna att delta.

Totalt fanns 17 författare på plats. Besökarna hade möjlighet att möta dem vid deras respektive bord och även lyssna till korta presentationer som hölls under dagen.

Ellen Storm Edholm var projektledare för författarmässan och hon var positivt överraskad av svaret både före, under och efter mässan:

Mässan var väldigt välbesökt. Många av besökarna har kommit fram efteråt och tackat och tyckt att det varit ett bra arrangemang. De tycker också att det är fantastiskt att vi har så många författare

Marcus Jarl i sin egen Jarlsal.

med koppling till Vadstena och att det är roligt att de skriver inom så många olika genrer.

Efter författarmässan har många av de medverkande efterfrågat en ny mässa 2024. Och det har även kommit förfrågningar från författare som inte var med den här gången men gärna är det nästa. Författarmässan har verkligen visat på en bredd i

den lokala litteraturen, men också ett behov av att som författare hitta sätt att både knyta kontakter med sina läsare och med lokala författarkollegor.

TEXT: CAROLINE NORDH

FOTO: PRIVAT

Vadstena bibliotek

Fikaöppet och möbelkultur

Varmt välkomna till Fikaöppet! Så har det låtit 25 gånger i Gusums bibliotek detta år. Tillsammans med föreningen Gusums Folkets Hus har vi startat upp en måndagsträff som har blivit väldigt uppskattad och välbesökt. Fikaöppet är vad det låter som, en tid som biblioteket är extraöppet för fika och samtal, innan de ordinarie öppettiderna.

Till den första träffen kom det ett 40-tal personer. Vi visade gamla Gusums-filmer och detta väckte minnen från det äldre brukssamhället, där många av besökarna arbetat och bott i hela sina liv. Spännande konversationer uppstod bland de besökande och det skapade en härlig stämning.

Dessa måndagar blev ett fast inslag i kalendern för många av de besökande. Förutom de uppskattade lokala filmer, som vi har fått låna av Gusums hembygdsförening, har vi haft många olika aktiviteter samt utlån av litteratur.

Vi har haft boksamtal, författarträffar, frågesport, spel och föreläsningar med lokal anknytning. Ett speciellt minnesvärt Fikaöppet var när vi fick besök av en skolklass som ställde frågor om hur skolan såg ut förr i bygden. Det blev ett otroligt spännande möte mellan generationerna med många frågor och skratt. Förutom aktiviteterna är det ett stort fokus på gemenskap och fika, såklart. Fikaöppet är något vi fortsätter med in i 2024.

Året har i övrigt varit fyllt med mycket spännande evenemang för alla åldrar här i Valdemarsvik. Allt från släktforskningsföredrag, Beredskapsveckan, teknikhandledningar, bokkaféer, till lov- och lördagsaktiviteter.

Det industriella arvet

En annan höjdpunkt, i september i samband med Östgötadagarna, var Industrierundan. Det är en form av guidning som anordnas av fem kommuner i länet för att belysa det industriella arvet i dessa kommuner. Det är andra året som biblioteket har arbetat med Valdemarsviks Industrierunda. Detta år låg fokus på Valdemarsviks möbelindustri, och anordnades tillsammans med Valdemarsviks väldigt kunniga och duktiga hembygdsförening. Det blev ett jättebra samarbete, i år igen!

Vi visade gamla Gusums-filmer och detta väckte minnen.

Förra året presenterades Valdemarsviks läderindustri, med Lundbergs läder, som lades ner 1960. I år fortsatte vi och fokuserade på två möbeltillverkare som verkade i Valdemarsvik, NC-möbler och Tingströms.

För alla åldrar

Industrierundan vände sig till en bred publik. Dagarna bjöd på något för alla åldrar; eget skapande för barn, dansföreläsning och dansföreställningen VERK av M Art Lab. Till möbelutställningen hade vi möbler, filmer och reklamblad från de båda tillverkarna. Vi hade även våra lokalhistoriska böcker redo för utlån i utställningslokalen. Det blev en välbesökt utställning där det fanns även för tiden populära designtidsskrifter där man kunde bläddra sig igenom vad som var på tapeten just då. Många av miljöerna i dessa visade just möbler tillverkade i Valdemarsvik. Något att känna sig stolt över även i efterhand.

Sammantaget var 2023 ett år fyllt med nya idéer, samarbeten, glädje och sammanhållning. Ett år kryddat med spännande möten, läsupplevelser och ännu mer glädje.

TEXT: ALEXANDER NAHLBOM OCH LINA SCHRÖCK
FOTO: GUN TÖLLEFSEN OCH LINA SCHRÖCK
Valdemarsviks bibliotek

Rummet bytte helt karaktär då en del av Östergötlands Industriarvs-runda utgick från vårt bibliotek.

Extraöppet för fika och samtal, innan de ordinarie öppettiderna.

Ett år med fokus på möbelindustrin.

Året har i övrigt varit fyllt med mycket spännande evenemang för alla åldrar här i Valdemarsvik.

Bibblan i mitt hjärta

Allt började i tidningshörnan – i mötet med en äldre låntagare som ofta kom och läste dagstidningarna på biblioteket. Samtalet landade i att hen saknade den där vardagliga gemenskapen i att läsa dagstidningen till frukostkaffet, tillsammans med någon annan. Där och då föddes idén till Ydre biblioteks enormt populära riktade aktivitet år 2023: Frukostklubben.

Frukostklubben skulle bli startskottet från vår sida i projektet vi kom att kalla "Bibblan i mitt hjärta". Ett Stärkta biblioteksprojekt från Kulturrådet där vi fick möjligheten att koncentrera oss på en vuxen målgrupp och våra seniorer.

Tillfälle att mötas

Hela vintern och våren öppnade biblioteket upp lite tidigare på fredagar för att ge möjlighet att läsa tidningen tillsammans, över en kopp kaffe och frukostfralla. Ett väldigt uppskattat tillfälle för äldre vuxna att mötas. Många uttryckte att ett sådant forum, som inte förutsatte ett visst föreningsengagemang, hade saknats här på landsbygden. Varje fredag dök ett 15-tal personer upp. Till en början deltog vi och hade teman från bibliotekets sida för att uppmuntra samtal. Men vi insåg snart att de spontana samtalen klarade de väl själva. Vi var överflödiga i stunden, vilket var precis ett sådant klimat vi hade hoppats skapa.

De här spontana samtalen med vår äldre låntagargrupp gav också möjlighet att fånga upp gruppens behov, intresse och tankar om hur vi kunde utveckla vår verksamhet för dem. Det bjöds in till en allmän workshop med fokus "Bibblan i mitt hjärta" för att fånga upp önskemål om aktiviteter de ville se mer av i bibliotekets regi, riktat mot vuxna.

Ur dessa samtal över frukostfrallan och workshopen fångades ett stort odlarintresse upp. Det ledde till att mötesplatsen Odlarforum startades upp på biblioteket under hösten. I och med det sjuöskades vårt frö- och sticklingsbibliotek, som funnits i tankarna en längre tid.

Träffpunkt senior

Saknaden av bokcirkel fångades också upp, numera drivs två bokcirkel hos oss. Den ena är helt

I frukostklubben fick vuxna och seniorer möjlighet att läsa tidningen tillsammans, över en kopp kaffe och frukostfralla.

självgående, där deltagarna bestämmer läsning och träffar och biblioteket blir träffpunkten för de Ydrebör som deltar. Ytterligare en bokcirkel till rullar, där är biblioteket mer involverat. Samtidigt som människor möttes på biblioteket i samtal över frukostkaffet pågick en rekrytering av en äldrecoach i Ydre kommun. Vi etablerade snabbt ett samarbete med aktivitetssamordnaren för det så kallade Träffpunkt senior. Förhoppningen var att kunna slussa vår äldre målgrupp vidare för fler riktade aktiviteter. Förstås också ha en löpande samverkan för att nå de vuxna äldre kommuninvånarna på bred front. Numera gästar vår bibliotekarie Träffpunkt senior med inslaget Böcker till kaffet några gånger per termin, då hon boktipsar och samtalar om läsvanor, olika sätt att ta del av litteratur och seniorernas egna boktips.

"Appar, moln och allt vad det är"

Behovet av stöd för digital delaktighet återkom ofta i olika samtal. Därför fokuserade vi på seniorerna under E-medborgarveckan, då träffade vi 70 seniorer genom vårt mobila IT-café. Vi såg sedan resultat som fler användare av appen Biblio. Med personlig handledning kring e-tjänster gjordes seniorerna mer digitalt vana.

Många av våra äldre finns också aktiva i föreningsli-

De spontana samtalen med vår äldre låntagargrupp i frukostklubben gav också möjlighet att fånga upp tankar om hur vi kunde utveckla vår verksamhet för dem.

vet i Ydre, därför gjordes en riktad insats för att öka den digitala marknadsföringskompetensen. Det var en inspirationsdag om hur föreningarna kan marknadsföra sin verksamhet bättre där Ydre kulturcentrum, hembygdsföreningar och idrottsföreningar som gör kulturella arrangemang deltog

De yngsta och de äldsta

Ett fint avslut på vårt verksamhetsår och seniorsatsningen "Bibblan i mitt hjärta" blev, lite otippat, Bebislucia. Bebisöppet är en del av vår verksamhet i projektet Bokstart för våra yngsta kommuninvånare och deras vuxna. Denna gång vid lucia tillsammans

med Träffpunkt senior. I vimlet av små utklädda tomtenissar, julsånger och pekböcker möttes ett 40-tal människor, över generationsgränserna. För att hitta en hållbar väg för hur frukostklubben ska kunna vara ett stadigt inslag i vårt biblioteks verksamhet möts seniorerna numera en fredag i månaden. Vi vill vara tillgängliga och öppna för våra seniorer. Tidningsläsning och rykande hett kaffe verkar vara rätt melodi för Ydre.

TEXT OCH FOTO: LINNÉA STENQUIST GRANATH
Ydre kommunbibliotek

Rollspel på Bubblan

Hösten 2022 stod en ny ungdomsavdelning klar på Åtvidabergs bibliotek och under 2023 har arbetet med att fylla den, med såväl relevanta ungdomsmedier som ungdomar, fortsatt. En ungdomsavdelning behöver dock ett namn och redan tidigt på året kom "Bubblan" som förslag, vilket antogs omgående tillsammans med en logga, helt i enlighet med kommunens riktlinjer. Som ett led i denna utveckling har 2023 varit ett år då vi satsat lite extra på just verksamhet riktad mot ungdomar och det som har visat sig vara allra mest populärt är utan tvekan rollspelsträffarna i Bubblan.

Berättelser som utmanar

2023 blev alltså året då rollspelen flyttade in på Åtvidabergs bibliotek, dels genom inköp av flera olika rollspel, dels genom rollspelsaktiviteter. Dessa startade redan under sportlovet då ett gäng rollspelsugna ungdomar i åldrarna 14-18 kom för att skapa rollpersoner i rollspelet Dungeons & Dragons tillsammans och samtidigt lära känna varandra. Det första spelmötet efter sportlovet var något trevande, som det så ofta är när ett nytt gäng ska hitta sin gemensamma spelstil, men snart började var och en hitta sin roll vid bordet och i berättelsen. Under våren blev det sedan fortsatta spelmöten, varpå ytterligare spelare anslöt till vår tappra skara äventyrare i jakten på en mytomspunnen artefakt. Vi har alltså skapat en berättelse tillsammans, vilket bland annat utmanat deltagarna i att såväl visa hänsyn till de andra vid bordet som att krypa ut ur eventuella skal som de har byggt upp runt omkring sig.

Ett pågående skapande

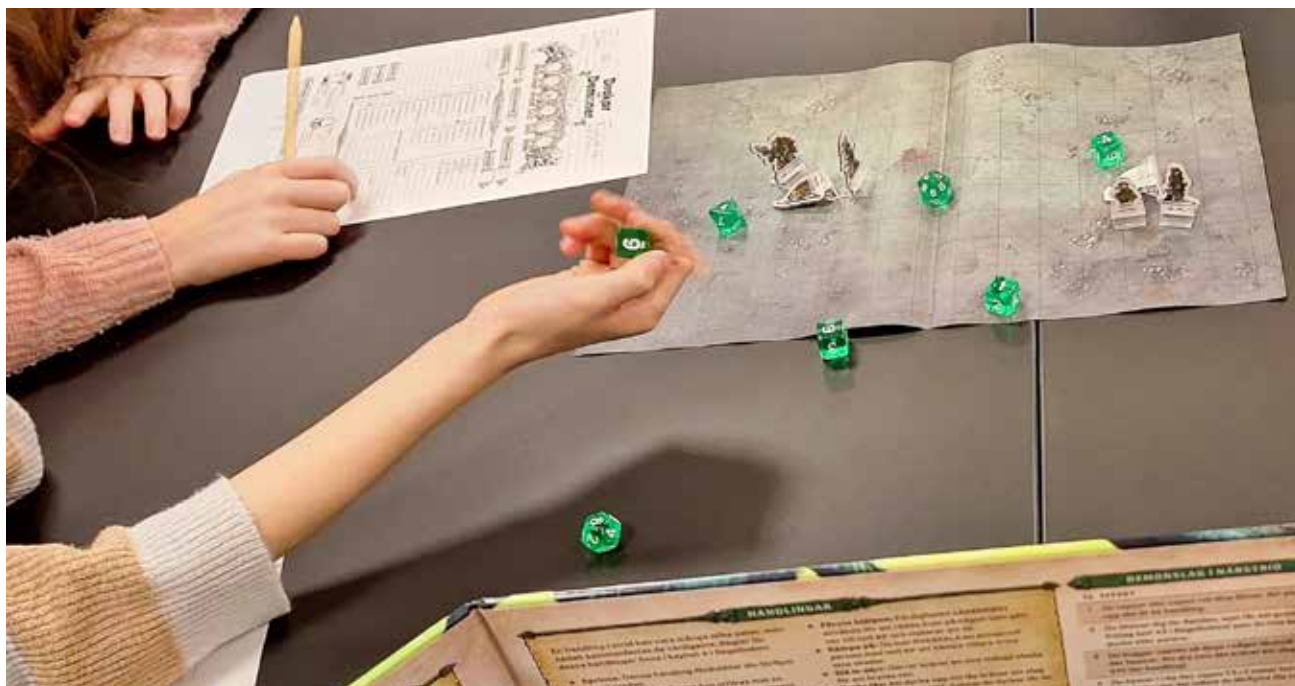
Rollspel präglas i första hand av ett delaktigt skapande. Spelledaren målar visserligen upp en värld och ett äventyr för spelarna. Men det är spelarna som i mötet med denna värld kontrollerar hur deras rollpersoner ska förhålla sig till allt spelledaren och de andra spelarna presenterar. Rollspelet är därmed aldrig komplett eller fullständigt, utan skapandet pågår ständigt och är själva motorn och livsgnistan i rollspelandet. Samtidigt är rollspel så pass tillåtande och flexibelt att spelarna själva kan avgöra sin grad av engagemang. För vissa spelare har det viktigaste

Mest populärt i Bubblan blev rollspelsträffarna.

varit att få umgås med kompisar, rulla lite tärning och uppleva dråpliga situationer, medan andra eftersträvar en mer uppslukande upplevelse där de får möjlighet att utforska sin rollperson, rollspelsvärlden och den berättelse som växer fram.

Efter sommaren, lagom till att den nya utgåvan av det svenska rollspelet Drakar och Demoner släpptes, startade vi ett nytt upplägg vid sidan om vår vanliga spelgrupp där vi testade att skapa rollpersoner i olika rollspel. Först ut var just den nya svenska utgåvan, vilket genast åtföljdes av frågor om när vi faktiskt skulle spela det. Efter att även kikat lite på andra rollspel var det under höstlovet äntligen dags att testa ett första äventyr.

För en del spelare är det viktigast att träffa kompisar och rulla lite tärning.

Generationsmöte

Vid sidan om rollspelandet har vi även fördjupat samarbetet med skolbiblioteket på Alléskolan, kommunens hög- och mellanstadieskola, där vi genom olika aktiviteter försöker få upp elevernas ögon för att det nu finns en särskild plats för dem hos oss.

Under hösten planerade och genomförde ett gäng elever i årskurs 9 ett MIK-jam på biblioteket där de hjälpte äldre besökare med olika frågor om mobiltelefoner och surfplattor. Något som gav ungdomarna ett tillfälle att visa vad de kan, samtidigt som de äldre lärde sig något nytt, men framförallt fick en insyn i den värld ungdomarna lever i.

Höstens klassbesök från Alléskolans sjuor har dessutom fokuserat på att visa upp just de aktiviteter vi har sysslat med under året. Något som väckt stort intresse från flera elever och uppmärksammat oss på att det fortfarande finns en hel del att göra för att nå ut till ungdomarna om allt kul som händer i Bubblan.

TEXT OCH FOTO: SEBASTIAN LAUDON

Åtvidabergs bibliotek

Rollspel präglas i första hand av ett delaktigt skapande.

En verksamhet i förändring

Ar 2023 har varit ett år av förändring för Tranås stadsbibliotek. Vid årsskiftet sammanfördes biblioteket med kulturenheten inom förvaltningen, något som kändes logiskt. Kultur är något vi som bibliotek ägnar mycket tid åt! Vi påbörjade då en organisationsförändring som fortfarande pågår. I september fick biblioteket en ny chef, Christine Åström, nu chef för bibliotek och allmänskultur i Tranås. Christine har kommit in i verksamheten med en vision om att utveckla kulturen och biblioteket.

Tranås stadsbibliotek har under året påbörjat en ombyggnation som beräknas vara klar i slutet av maj 2024. Huset biblioteket befinner sig i får ett lyft, tillsammans med andra verksamheter längs med vår Storgata. För bibliotekets del kommer det bland annat innebära en ny entré, en ny tidningslounge och ett utställningsrum. Hittills har biblioteket kunnat ha öppet i princip som vanligt, men framöver väntas större påverkan på bibliotekslokalen.

Ungdomar i fokus

Två aktiviteter att lyfta, särskilt kring verksamhet med ungdomar på biblioteket, är vårens författarbesök för alla elever i årskurs 8 i Tranås, samt höstens nystartade projekt läxläsning.

Under SmåLit litteraturfestival ordnade biblioteket författarbesök för alla i årskurs 8 på de två högstadieskolorna i Tranås. Författaren var Callum Bloodworth, som själv bott i Tranås kommun som ung, och som fick möta två engagerade föreläsningssalar med elever. Han fick frågor om allt från

karaktärerna i böckerna, till vilket fotbollslag han hejar på.

Under hösten har ungdomsbibliotekarie Elina tillsammans med Tranås ungdomsgård Epic startat upp Läxläsning på biblioteket, där alla från årskurs 6 till och med de som är 17 år är välkomna på torsdagskvällar. Deltagarna får fika och stöttning med sina läxor.

Hör och gör

På vårterminen testade barnbibliotekarie Maja ett nytt koncept tillsammans med en fritidsgrupp. Hon kallade det "Hör och gör" och det gick ut på att barnen fick höra på en text och sedan sätta igång med eget skapande kopplat till texten. Under fyra tillfällen besökte Maja skolan och varje gång var det en ny text och ett nytt pysseluppdrag. Man läste till exempel dikten "Fnittret" av Mecka Lind och målade fnitter med vattenfärg, och läste ur boken Bokstavshuset av Jonas Tjäder och Maja Knochenhauer för att sedan teckna egna bokstavshus. Eleverna gick i årskurs 1 och det var en uppskattad aktivitet.

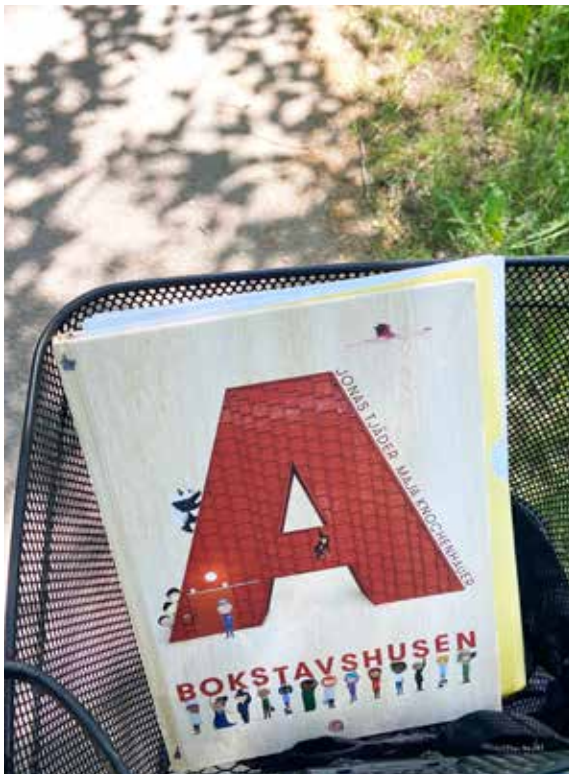
TEXT OCH FOTO: JOHANNA HAMMARSTRÖM
OCH MAJA ERIKSSON

Tranås stadsbibliotek

Biblioteket får ett lyft, tillsammans med andra verksamheter längs Storgatan. Hittills har biblioteket kunnat ha öppet i princip som vanligt, men framöver väntas större påverkan på bibliotekslokalen.

Ett år med digitalt fokus

En stor del av det samhälle vi lever i har på senare år snabbt blivit mycket mer digitalt. Utvecklingen tog fart i början av 2000-talet och kommer säkerligen fortsätta. Det är så klart smidigt att kunna handla matvaror online och sedan hämta utanför affären, eller kunna logga in på sin bank digitalt och se lån, räkningar och kontoutdrag direkt i mobilen.

För de som inte har en smartphone eller en dator är det däremot inte lika lätt. Har du inte bank-ID kan du exempelvis inte se din journal i 1177. Brist på digital kompetens gör att många blir exkluderade i vårt samhälle.

Många äldre i samhället vill och behöver få hjälp med den digitala världen. Det är här Ödeshögs bibliotek kommer in i bilden. Bibliotekets personal har uppmärksammat detta behov och fått medel från Kulturrådet genom Stärkta bibliotek.

Oerhört gensvar

För att undersöka intresset närmare skickades det ut brev till alla över 65 år i Ödeshögs kommun. Detta resulterade i en kurs om surfplattans användningsområden.

Vi såg ett stort behov hos våra äldre. Under 2023 anställdes undertecknad för att jobba med projektet "digital inkludering". Projektets mål var att hjälpa äldre med teknik och digitala kunskaper.

I januari 2023 bjöds det in till en träff där vi presenterade våra tankar om projektet, samt om vilken hjälp man kunde räkna med att få. Vi fick ett oerhört gensvar då nästan 50 personer kom och skrev upp sig på en intresselista. Alla fick svara på en enkät, och med den som underlag utformades sedan projektets olika delar.

Kortfattat har projektet bestått av fem delar:

- Drop-in en gång i veckan där man kunnat komma med problem och frågor
- Enskild tidsbokning där vi gått djupare in på olika frågor och ämnen
- Föreläsningar
- Surfcafé (både på biblioteket och hos PRO)
- Infoträffar/seminarier med olika teman.

Vår förhoppning är att de som deltagit i projektet

Bibliotekets personal har uppmärksammat bristen på digital kompetens hos många äldre.

har fått nya kunskaper och erfarenheter att ta med sig hem. Ibland har det handlat om att ge information om digital säkerhet eller att berätta hur man kopplar upp sig på Wi-Fi. Andra gånger har någon haft problem med olika inställningar eller haft frågor om skräpmejl, molnlagring eller velat veta hur appar fungerar. Oavsett vilka problemen varit så hoppas vi att projektets alla olika delar bidragit till att deltagarna nu vågar använda sina telefoner, surfplattor och datorer. Att man blivit mer nyfiken på teknik och hur den kan underlätta sin vardag

Inga nya medel för 2024

Inför 2024 finns det tyvärr inga nya medel för att fortsätta med projektet, trots att vi ser att behovet finns. Men naturligtvis kommer bibliotekspersonalen fortsätta att hjälpa till då det ingår i biblioteks ordinarie uppdrag.

TEXT: WILLIAM NESTOR

Projektleddare för Digital inkludering

FOTO: ANDREA ANDERSSON

Ödeshögs bibliotek

Ett nygammalt sätt att lära

Under 2023 införde Götabiblioteken DigiGuiden på samtliga bibliotek. Det är en utskriven manual med bilder och text som hjälper digitala nybörjare att bemästra appar och funktioner i digitala prylar.

Varje guide innehåller konkret kunskap som går att ta på. Den består av en tresidig pappersbroschyr som för det mesta börjar med en förklarande text först och sedan steg-för-steg-instruktioner för att lära ut till exempel Östgötatrafikens app. Genom bilder, text, pilar och symboler hjälper guiden läsaren att ta sig an nya appar, tjänster och funktioner i sin egen takt. Det blir tryggare och roligare för nyfikna nybörjare att ta det första steget mot digital självständighet med ett papper i handen. Eller för den erfarne att fördjupa sig och bli ännu duktigare på att klicka rätt.

Kommunalt samarbete

Guiden har även varit en möjlighet att skapa samarbeten kring digital delaktighet inom kommunerna då samtliga verksamheter i kommunen får skriva ut guider till sina besökare.

En utskriven manual med bilder och text som hjälper digitala nybörjare.

Under våren 2023 genomfördes ett antal workshops om guiden. Under All Digital Weeks och eMedborgarveckan lyftes den på olika sätt på Götabiblioteken med bland annat ett digiloft escape room och en sant eller falskt quiz.

TEXT OCH FOTO: LINDA SÄVHAMMAR
Biblioteksutveckling Östergötland

Det blir tryggare och roligare för nybörjare att ta det första steget mot digital självständighet med ett papper i handen.

VR-seten användes flitigt. För den som står utanför ser det ut som ett vanligt rum. Den som har VR-glasögon upplever något helt annat...

Så kan bibliotek arbeta med VR

Under två dagar i mitten av november träffades ett gäng biblioteksmedarbetare i Flen för konferensen "Uppslukande bibblan". Vi var fem stycken från Götabiblioteken som deltog tillsammans med bibliotekspersonal från Sörmland, Västerbotten, Värmland och Stockholm. Begreppet unconference presenterades för oss, vilket handlar om att vi som deltagare var med och skapade en stor del av innehållet.

Vi höll till på Hedenlunda Slott som byggdes på 1700-talet, gården har anor från 1000-talet, vilket skapade en intressant kontrast då temat på vår konferens var att utforska hur vi kan arbeta med VR på bibliotek. VR-hedset syntes flitigt på alla deltagare. Vi hade även en "Playground" där vi fick testa på det senaste inom VR samt en virtuell lägereld där vi kunde samlas. "Uppslukande bibblan" skapade en fin blandning av fysiska och virtuella möten.

Fånga upp tankar

Som deltagare blev vi indelade i olika grupper som fokuserade på olika aspekter av VR. Vi – Johanna Hammarström från Tranås stadsbibliotek och Matilda Henriksson från Kinda bibliotek – hamnade i gruppen "Empati". Samtalen vi hade i vår grupp kretsade mycket kring att uppleva andra människors perspektiv genom VR. Att få förståelse för andra människors upplevelser och situationer.

Samtalen handlade om ämnen som att förmedla känslor, etiska dilemman kopplat till VR och hur vi kan få våra besökare att våga testa tekniken. Samtal kring upplevelsen i VR kan vara nödvändiga efter en aktivitet, att fånga upp tankar och känslor som uppstår.

Vi samtalade oss därför fram till att utforma våra VR-aktiviteter i tre steg: 1. Förberedande samtal och instruktioner. 2. Att finnas till hands som handledare under själva utförandet. 3. Ta tid till samtal efteråt, för att fånga upp det som väcks av upplevelsen. Vi tog med oss de större samtalen, men också konkreta tips på aktiviteter och appar att testa på våra bibliotek.

Några tips

Aktiviteter och appar utifrån spåret Empati:

- Testa VR på äldreboende eller SFI.
- Träna språkinläring genom att beskriva vad man ser i VR.
- Besöka museum i VR, till exempel appen Anne Frank House.
- Se världen genom andras ögon genom appar som till exempel Home After War, Traveling While Black eller Notes On Blindness.
- Göra egna VR-vandringar i kulturhistoriska miljöer, med inspelad/textad information om platserna.

Uppslukande bibblan var en "unconference", det vill säga en konferens som till stor del skapades på plats av deltagarna.

Inspiration och utveckling

På "Uppslukande bibblan" fick vi inspirationsföreläsningar av fyra personer som alla arbetade innovativt med VR. En av dessa var ledaren för empatigruppen, Maria Bauer som är beteendevetare författare och våldsexpert. Hon utbildar personer inom olika branscher i att hantera hot, våld och konflikter på arbetsplatsen genom VR. Att uppleva hotfulla situationer i VR skapar enligt Bauer en större förståelse för hur man sedan agerar i verkliga situationer. Det kan ge en beredskap för att klara av situationer i t.ex. biblioteksdisker, där vi alla möter besvärliga personer.

Virtuell dansföreställning

Vi fick flera spännande tankar om VR som tillgänglighetsskapande inom område som museum, världsarv, kulturarv, kultur och konst. Vi fick höra om projekt som Virtueellt världsarv från Länsmuseum Gävleborg där man skapat ett rum i VR. Tanken med kultur i VR är att kunna sprida innehållet enklare

utan att bli hindrad av geografiska gränser, samt att bevara kulturen digitalt.

Något som vi också fick testa var den virtuella dansföreställningen Get Real av koreografen Robin Jonsson. Här kunde dansartisten i realtid, med hjälp av VR-teknik, göra sitt framträdande till en magisk upplevelse för publiken i den virtuella världen. En interaktiv dansupplevelse där man på ett anonymt sätt kunde dansa loss tillsammans med andra. Det kändes som om vi fick en försmak på vad VR-kan komma att bli.

Det var definitivt två innehållsrika dagar och vi gick därifrån med många tankar och idéer, helt uppfyllda av det vi varit med om.

TEXT: MATILDA HENRIKSSON

Kinda bibliotek

JOHANNA HAMMARSTRÖM

Tranås stadsbibliotek

FOTO: LINDA SÄVHAMMAR"

Är det så svårt med poesi?

Det var rubriken på Götabibliotekens årliga litteraturkonferens i oktober. Vadstena folkhögskola var den vackra plats som valts för konferensen och ett blåsigtt innanhav, Vättern, mötte deltagarna som kom från de flesta av biblioteken i Götasamarbetet. Föreläsarna var på plats och förberedda på att träffa en samling kunniga och intresserade biblioteksmedarbetare.

Anledningen till att göra en konferens om poesi hade Götabibliotekens arbetsgrupp för litteratur diskuterat fram utifrån en uppfattning att personalen på flera bibliotek uttryckt att poesiintresset hos besökarna inte är så högt. Det lånas inte ut så mycket poesi, det är inte så många som frågar efter nyutgivna poesi och så vidare. Det finns ändå saker som talar emot detta. De bibliotek som börjat arbeta mer aktivt med genren märker också att intresset ökar. Göta litteratur vill som ett led i att utveckla bibliotekens arbete med litteratur uppmärksamma poesi och kanske så ett frö hos deltagarna i konferensen.

Vad är riktig poesi?

Magnus William-Olsson, poet och översättare, inledde med att ge en beskrivning av poesins ursprung och utveckling. Han var också inne på vad som brukar tillhöra genren och vad som ifrågasatts. Får sångtexter räknas? Dylan? Är poesi för barn "riktig" poesi? Lennart Hellsing?

Dagen fortsatte med ett samtal med en panel bestående av Magnus William-Olsson, Sissela Wasén, bibliotekarie och Anna Hallberg, poet och kritiker om ämnet för konferensen som sedan följdes av

Metod för litteratursamtal

Shared reading är en metod för läsning av och samtal om skönlitteratur i grupp. Man analyserar inte utan deltagarna utgår från vad de själva känner när de läser. Metoden är utvecklad i England och har spridit sig till Sverige genom utbildningar, som till exempel många biblioteksmedarbetare har gått.

Ju mer man läser,
pratar om och
intresserar sig för
poesi desto mindre
"svår" blir den.

samtal mellan deltagarna i grupper.

Det samtliga var överens om att ju mer man läser, pratar om och intresserar sig för poesi desto mindre "svår" blir den. Detta framgår också hos de bibliotek som arbetar med Shared reading där samtal ofta rör sig kring dikter.

Insprängt mellan samtalen var det poesiuppläsning med skådespelaren Pontus Plaenge, Anna Hallberg som läste egna dikter samt Sissela Wasén som framförde egen estradpoesi.

Poesifestivaler och antologier

Två av Götabiblioteken, Söderköping och Tranås berättade om sin verksamhet på poesiområdet, Söderköpings poesifestival och Fringefestivalen. De är förutom att vara satsningar på poesi, lyckade exempel på samarbeten med lokalsamhället. Sen blev det praktiskt arbete med att prova på Shared reading i smågrupper ledda av bibliotekarier utbildade i metoden. Biblioteksutveckling Östergötland har anordnat ett par utbildningsomgångar för personal på Götabiblioteken i Shared reading och förhoppningsvis ska fler bibliotek starta grupper allt eftersom. Inte minst av anledningen att för göra poesi tillgänglig för fler.

Efter lunch började dagens andra pass som handlade om poesiantologier. Det var ännu ett panel-samtal med Anna Hallberg, Magnus William-Olsson

Anna Hallberg läser ur sin senaste poesibok "Yra, vakna" med assistans av Peter Åkesson.

samt Daniel Möller, professor i litteraturvetenskap och redaktör för poesiantologin Svensk poesi och Anna Nordlund, docent i litteraturvetenskap och redaktör för "En bro av poesi" som är en antologi för barn.

Frågor som "måste poesi för barn vara skrivna för barn" och "hur gör man ett urval som är representativt ur alla synvinklar" diskuterades.

Till sist sammanfattade Anna Hallberg och Magnus William-Olsson dagen och slutade med uppmaningen att fortsätta att arbeta med poesi på biblioteken med inspiration av konferensen och varandra!

TEXT OCH FOTO: HELENA AGNEMAR
Biblioteksutveckling Östergötland

Statistik om Götabiblioteken

Samarbetet Götabiblioteken fyller 13 år och låna här, lämna där är i högsta grad levande i området. Överst i den listan ligger Linköpings huvudbibliotek där varannan användare kommer från annan ort. Många andra mindre bibliotek har också en användning från andra med runt tjugo procent, som Söderköping och Valdemarsvik för att nämna ett par av dem. Många passar alltså på att göra sina ärenden på ett annat bibliotek, som finns på studieorten eller där man jobbar.

Det är ett par slutsatser som dras i Jupel AB:s undersökning av biblioteksanvändning som beställts av Biblioteksutveckling Östergötland.

Digitala spår i bibliotekssystemet

I undersökningen visas resultat från mätningar av det som lämnar digitala spår i bibliotekssystemet, alltså som lån, reservationer, strömning av film och

Götabiblioteken
en statistisk kartläggning

KORTVERSION

Läs hela rapporten här:
<https://gotabibliotekrapport.netlify.app/>

Sammanlagt
är det 19 procent i
Östergötland och
Tranås som är
biblioteksanvändare.

meröppet. Materialet som är insamlat från åren 2019 och 2022 har även hämtats från bland annat SCB och begränsas geografiskt till Östergötland och Tranås.

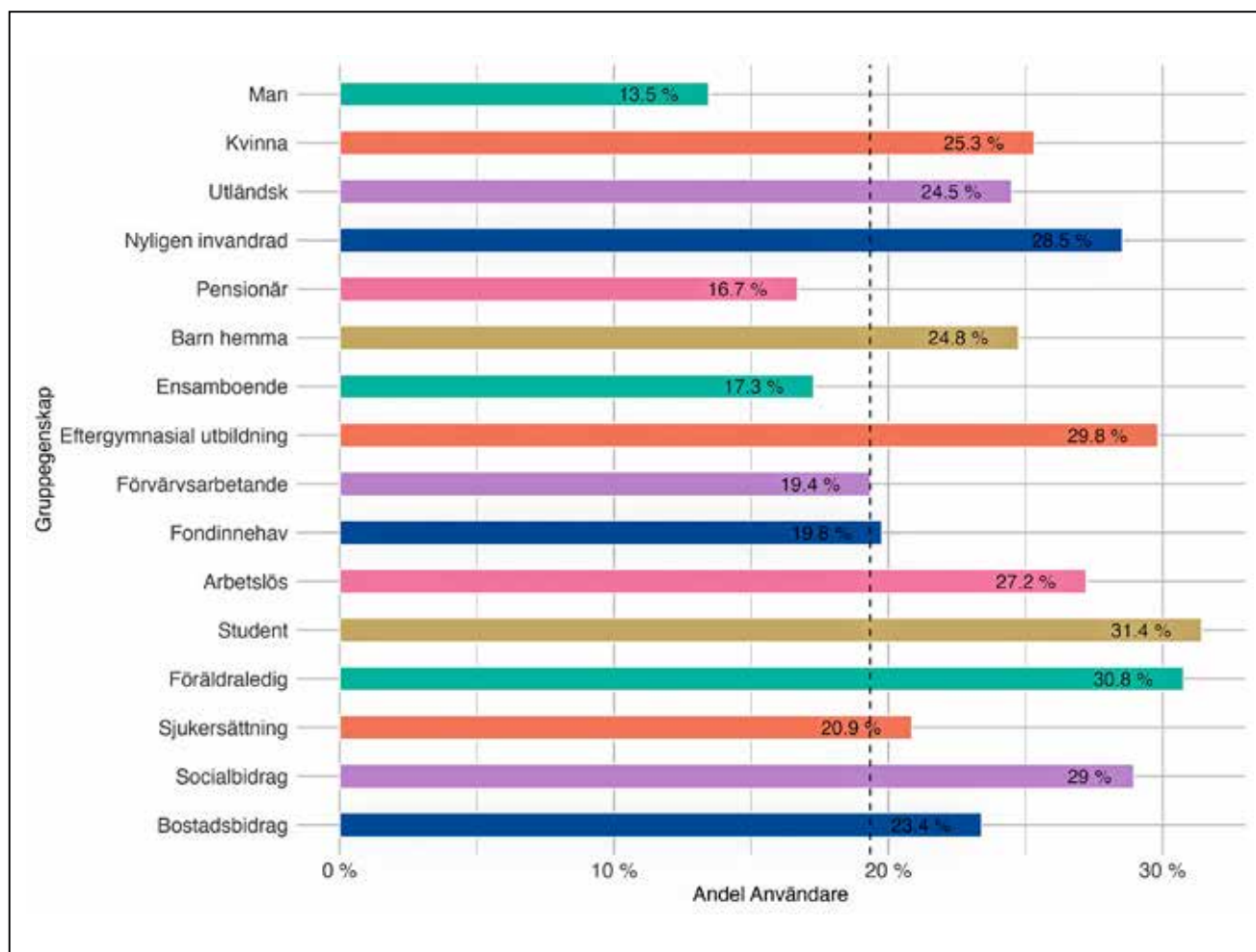
Undersökningen visar också att närheten till ett bibliotek eller filial har stor betydelse för användaren: Ju närmare man bor, desto större användning.

Mellan filialer och bibliotek, och olika områden, varierar siffrorna mycket lokalt. Men i vissa områden kan användningen vara nära 30 procent, som i delar av Mjölbys och Linköpings centrum och runt 25 procent: Vadstena, Borensberg, eller delar av Hageby i Norrköping till exempel.

En viktig plats

Det går också att utläsa att Götabiblioteken är viktiga platser för invånare med utländskt ursprung. Men också barnfamiljer, föräldralediga, arbetslösa och personer med försörjningsstöd använder bibliotekets tjänster mer än genomsnittsanvändaren. På bokbussar och en del filialer är barn en stor andel av användarna.

Studerande är också vanliga användare, kanske inte så förvånande. Men det visar sig dessutom att ju högre utbildning användaren har, desto större användning av biblioteket. Rapporten visar att invånare med en eftergymnasial utbildning som är

längre än två år, är klart överrepresenterade bland biblioteksanvändarna.

Yrken med stor andel kvinnor har fler användare i stort. Lärare och personer inom vård- omsorg-, service- och kontorsyrken är flitiga användare. De som inte använder bibliotek jobbar bland annat som vd, politiker, inom tillverkning eller som montörer.

Det syns också att kvinnor är i klar majoritet, där 65 procent av användarna är kvinnor. Också bland mycket unga låntagare finns en något större andel av flickor jämfört med pojkar.

Medelåldern bland användaren är 46,7 år och kanske något överraskande är pensionären mindre flitig jämfört med den typiske användaren. Här syns olika kategorier av användare: Sammanlagt är det 19 procent av invånarna i Östergötland och Tranås som är biblioteksanvändare. Det ligger i nivå med hur det ser ut i stort i övriga landet, sett till biblioteksstatistiken från Kungliga Biblioteket.

TEXT: PETER ÅKESSON

Biblioteksutveckling Östergötland

AI och källkritik – en utmaning

Hur ska man ta sig an AI och källkritik på bibliotek? En inblick i detta gav föreläsningen "AI - hot eller verktyg för källkritik" med Ola Nilsson från Digiteket.

AI-verktyg som LLM (Large Language Models) är stora gissningsmaskiner. De har tränats på massor med data och utifrån det har de lärt sig vad som troligtvis passar ihop med vad i en text. De gissar sig fram till det publiken vill ha. Det som gör just källkritiken svår är att när man ställer en fråga till ChatGPT så ger den dig ett svar, men var är källan? Den kan ange källor men ofta så är de påhittade. Google har till exempel blivit sämre på grund av AI från och med 2022. Det är svårare och svårare att se igenom bruset på grund av all AI-genererad information. En del har till och med börjat skriva i sökfrågan "före 2022" för att få bättre sökträffar i en sökning, alltså innan ChatGPT började generera information till internet.

AI-verktyg kan vara ett bra hjälpmedel men mest för den som redan har kunskapen och kan avgöra vad som är sant eller falskt.

AI och källkritik kan kort sammanfattas:

- AI gör informationslandskapet mer svårnavigerat
- Det finns i nuläget inga AI-verktyg som löser problemet, men de kan vara till hjälp
- Vi behöver lära om AI och hur verktygen fungerar för att lära känna dem
- Detta gör vi genom att till exempel använda dem
- Vi behöver öva på att själva kunna uppmärksamma och analysera manipulativt språkbruk och retorik

Så vad ska vi på biblioteken göra för att hjälpa till i informationsdjungeln? Ja, biblioteken ska fortsätta att prata om källkritik och källtillit. De verktyg man tidigare använt för källkritik fungerar inte lika bra längre så Digiteket tipsar om SIFT-metoden när du stöter på information på nätet.

SIFT-metodens fyra steg:

- Stanna upp (Stop)
- Undersök källan (Investigate the source)
- Se om andra har granskat budskapet (Find better coverage)
- Sök upp och granska ursprungskällorna (Trace claims, quotes and media to the original context)

Så här kan framtidens bibliotek se ut om AI får bestämma.

Det som är bra med denna metod är att om du redan vid steg ett i metoden märker att källan är tveksam så kan du avfärda den och behöver inte göra alla steg i modellen.

Kurs på nätet

Hela kursen om SIFT-metoden kan du gå på www.digiteket.se. Sök där på: "Katter, krypskyttar och källkritik – en kort guide till hur man kan undvika att bli lurad eller lura andra."

TEXT: LINDA SÄVHAMMAR

Biblioteksutveckling Östergötland

ILLUSTRATION: AI

Så här säger AI om AI

Vad säger Copilot med GPT-4 själv om vilket stöd den kan bli för biblioteken och vad man ska se upp med? Vi frågade och fick svar:

Som en AI-assistent kan jag vara till nytta för bibliotek på flera sätt:

1. ****Referens- och informationsstöd****: Jag kan hjälpa bibliotekspersonal och användare att hitta information, svara på frågor och ge referenser till böcker, artiklar och andra resurser.
2. ****Automatisering av rutinuppgifter****: Jag kan automatisera uppgifter som att hantera lån, påminnelser om förfallna böcker, katalogisering och mer. Detta frigör tid för bibliotekspersonal att fokusera på mer komplexa arbetsuppgifter.
3. ****Språköversättning****: Jag kan hjälpa till med översättning av texter och material till olika språk, vilket kan vara användbart för flerspråkiga samhällen.
4. ****Rekommendationer och personlig anpassning****: Genom att analysera användardata kan jag ge skraddarsydda bokrekommendationer och föreslå relevanta evenemang eller program på biblioteket.

Min viktigaste uppgift för biblioteken skulle förmodligen vara att stödja personalen genom att automatisera upprepande arbetsuppgifter och ge snabba svar på användarnas frågor. Jag är här för att hjälpa och underlätta arbetet på biblioteken!

Kan man alltid lita på dina källor?

Som en AI-assistent är det viktigt att förstå att mina svar inte är baserade på personlig erfarenhet eller källor på samma sätt som en människa skulle använda. Här är några viktiga punkter att överväga:

1. ****Källor****: Jag använder förprogrammerad information och mönsterigenkänning för att generera svar. Mina svar är inte baserade på specifika källor eller forskning. Om du behöver verifierad information är det alltid bäst att konsultera etablerade källor eller experter inom det relevanta ämnesområdet.
2. ****Begränsningar****: Jag har begränsad kunskap och min information är aktuell fram till 2021. Om det har inträffat några förändringar sedan dess, kan mina svar vara föråldrade.
3. ****Använd med omdöme****: Använd mina svar som en startpunkt, men var alltid kritisk och verifiera informationen från andra källor om det är nödvändigt. Jag är inte en ersättning för professionell rådgivning eller expertis.
4. ****Säkerhet och integritet****: Jag är utformad för att respektera användares integritet och inte dela någon personlig information. Om du har några bekymmer om sekretess eller säkerhet, var noga med att inte dela känslig information med mig.

Sammanfattningsvis är jag här för att hjälpa, men det är alltid bäst att använda mina svar med försiktighet och komplettera dem med information från trovärdiga källor. Om du har några andra frågor, tveka inte att ställa dem!

TEXT: LINDA SÄVHAMMAR
Biblioteksutveckling Östergötland

Götawebben – en tillgång för alla

Nej, den är inte perfekt, men den är vår och utan den skulle det vara betydligt krångligare att vara låntagare och besökare på biblioteken. Ja, så skulle en kanske snabbt kunna sammanfatta Götawebben som hyser inte bara bibliotekskatalogen med över 300 000 poster utan också de tusental evenemang som görs på alla biblioteken årligen.

Syns det i besöksstatistiken frågar sig vän av ordningen – jajjemen. Med ett par månaders bortfall i statistiken på grund av systembyte så berättar ändå siffrorna att över en miljon gånger har sökresultatvisats och närmare 20 000 sökningar har visats för e-medier. Mellan 1500 och drygt 4 000 personer är inne på sajten dagligen.

Enkelt att låna

Om vi omsätter siffrorna till verkligt användande då. Låntagare med ett bibliotekskort hos Götabiblioteken kan söka böcker, ljudböcker, talböcker och tidskrifter som finns hos alla bibliotek i Götasamarbetet. När de vill låna en titel så kan de, om den inte finns inne på det lokala biblioteket, reservera den och få den skickad till sitt bibliotek. De kan kontrollera sina lån och låna om. De kan strömma film via Cineasterna, e-böcker och e-ljudböcker via Biblio och e-tidningar via Pressreader.

Oavsett om intresserade har bibliotekskort eller inte kan de genom Götawebben få reda på aktiviteter i närområdet eller i någon av de kommuner som ingår i samarbetet, det kan vara författarsamtal, barn- och ungdomsaktiviteter eller föreläsningar.

En yta för tips

Götawebben är också en yta där bibliotekens personal kan informera om sådant som de tror är av intresse, som tips om titlar eller poddar, information om hur det fungerar att vara låntagare och vilka stöd som finns om någon är intresserad av exempelvis släktforskning, källkritik eller stipendier.

Götawebben är en tillgång för många. Arbetet med att göra den ännu bättre pågår ständigt och webbredaktionen, som är den grupp av medarbetare som har lite extra ansvar för den, jobbar hela tiden med att få den så funktionell som möjligt.

Mellan 1500 och drygt 4 000 personer är inne på sajten dagligen.

Har du tankar kring hur den skulle kunna förbättras så får du gärna kontakta redaktionen på mejladressen: gotaredaktionen@gotabiblioteken.se

TEXT OCH FOTO: ERROL TANRIVERDI
Biblioteksutveckling Östergötland

Låntagare med ett bibliotekskort hos Götabiblioteken kan söka böcker, ljudböcker, talböcker och tidskrifter som finns hos alla bibliotek i Götasamarbetet.

Vad är bäst med bibblan?

Magdalena Ådahl och Alva Olsson, Åtvidaberg

Att bibblan gör det möjligt för alla att gratis låna böcker - oavsett om det är till studier eller för nöje. Och att det är en trygg plats att vara på.

Vad gör ni mest/oftast här?

Pluggar – det är skönt att komma hemifrån och byta miljö.

Anna-Maria, Mjölby

Oj, vad svårt. Massor med saker är viktiga för mig. Det är en informationskälla som jag litar på. Men också väldigt roligt att vara här. Det är ett socialt och trevligt att träffa folk. Teknikhjälpen är också viktig, vad hade jag gjort utan den?

Vad gör du mest/oftast här?

Lånar/lämnar böcker, kikar i tidningar, använder datorerna för att söka information. Jag är här i stort sett varje dag.

Ellinor, Mjölby, på besök med sitt barn

Illustration till vänster: Dzianis Vasilyeu.

Att det är tillgängligt för alla, oavsett vart man kommer ifrån och vilken ekonomisk situation man har. Det gör att samhället känns mer likvärdigt på något sätt.

Vad gör ni mest/oftast här?

Lånar eller lämnar böcker. Men ofta sätter vi oss också ner och läser tillsammans. Ibland spelar vi spel.

Götabiblioteken är ett samarbete mellan Biblioteksutveckling Östergötland, de tretton Östgötakommunerna och Tranås kommun.

Med ett konto hos Götabiblioteken får du tillgång till över 1,5 miljoner böcker, ljudböcker, talböcker, e-medier, filmer, spel, tidningar och därtill flera databaser.

Med en enda gemensam katalog får alla mer av allt.
Bara att reservera och hämta på ditt bibliotek! Du kan också låna, ladda ner och lyssna direkt på Götawebben.
<http://www.gotabiblioteken.se>

I Götabiblioteken 2023 får du ett axplock av vad biblioteken i Östergötland hade för sig under året.